

KONDA

Barometresi

TEMALAR

Liderlik
Mart 2013

(Bu rapor abonelerimizle yaptığımız sözleşmelere uygun olarak yayınlanmıştır.)

KONDA
ARAŞTIRMA VE DANIŞMANLIK

İÇİNDEKİLER

1. YÖNETİCİ ÖZETİ.....	4
2. AYIN TEMASI: LİDERLİK.....	6
2.1.Neden Liderlik?.....	6
2.2.Giriş.....	7
2.3.Türkiye Toplumunun Lideri Nasıl Olmalı?	8
2.3.1. Sahip olunan değerler	8
2.3.2. Belirli bir vizyona sahip olmak	9
2.3.3. Sorunlar ile ilgili tavır	9
2.3.4. Takipçileri ile ilişkisi.....	11
2.3.5. Toplumun lider tarifi	12
2.4.Liderlerin Değerlendirilmesi.....	14
2.4.1. Devlet Bahçeli	15
2.4.2. Kemal Kılıçdaroğlu	16
2.4.3. Tayyip Erdoğan.....	17
2.5.Siyasi tercihlere göre liderlerin değerlendirilmesi.....	18
2.5.1. Demografik kümelerin liderleri değerlendirmesi.....	22
3. ARAŞTIRMANIN KÜNYESİ.....	32
3.1.Araştırmanın Genel Tanımı	32
3.2.Örneklem.....	32
4. TÜM CEVAP DAĞILIMLARI	34
4.1.Deneklerin Profili	34
4.2.Liderlik.....	41
4.2.1. Liderlerin Özellikleri	44

1. YÖNETİCİ ÖZETİ

ARAŞTIRMANIN TANIMI

Bu rapora esas olan araştırma, 9 - 10 Mart 2013 tarihlerinde, 30 ilin merkez dâhil 98 ilçesine bağlı 150 mahalle ve köyünde 2669 kişiyle yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

AYIN TEMASI: LİDERLİK

Bu ayki Barometre teması olan “Liderlik” konusunu ele almamızdaki en önemli sebeplerden ilki, daha önce yapılan Barometre araştırmaları sonuçlarında, Türkiye toplumunun çoğunluğunun liderini beğendiği partiye oy verdiğinin anlaşılması, yani liderci olduğunun ortaya çıkması oldu. Bir diğer sebep de Başbakan Erdoğan’ın geçtiğimiz günlerde en uzun süre kesintisiz iktidarda kalan lider olma rekorunu eline alması oldu. Bu ayki araştırmamız aracılığıyla Erdoğan’ın liderlik başarısının arkasındaki sebepleri anlamayı da amaçladık.

Türkiye toplumunun liderlik algısını 2 aşamada inceledik. Öncelikle, genel olarak bir liderin hangi özelliklere sahip olması gerektiğini anlamak için 10 adet değer sorusu sorduk. İkinci aşamada ise, liderlik boyutunu siyasete indirgedik ve görüşülen kişilerin mecliste en fazla oranla temsil edilen ilk üç partinin liderlerini, yani Erdoğan, Kılıçdaroğlu ve Bahçeli’yi bu değer soruları üzerinden değerlendirmelerini istedik.

Liderlikle ilgili genel düşüncelerini anlamaya yönelik sorduğumuz 10 adet değer sorusunu kendi içinde 4 gruba ayırdık: Liderin sahip olduğu değerler, belirli bir vizyona sahip olmak, ülke sorunları ile ilgili tavır ve takipçileri ile ilişkisi.

Sıraladığımız değerlerin hepsi toplumun büyük kesimi tarafından önemli olarak değerlendirilmiştir. “Sorun çözmek için elini taşın altına koyabilmek” cevabı yüzde 97,3 oranında önemli cevabı olarak bir liderde bulunması gereken en önemli özellik olarak ortaya çıkmış, onu yüzde 97 ile “Sorun çözmede yetenekli olmak” izlemiştir. Diğer taraftan, “İnsanlara ilham verebilmek”, yüzde 86,4 oranıyla diğer özelliklerle karşılaştırıldığında en az önemli olarak nitelendirilen özellik olmuştur.

Değer sorularının ardından görüşülen kişilerin, üç siyasi parti liderini, sıraladığımız özellikler üzerinden 1 ile 5 arasında puanlayarak değerlendirmelerini istedik. Bu değerlendirmelerin sonuçlarına göre;

- **Recep Tayyip Erdoğan** 3,6 ile en yüksek not ortalamasına sahip lider olmuştur. Erdoğan’ın hitabet yeteneği, toplumun birçok kesimi tarafından en başarılı bulunan özelliği olmuştur. Ardından da halka yakın olması ve Türkiye için bir vizyona sahip olması gelmiştir. En zayıf bulunan özellikleri ise, adil olması, samimi olması ve eşitlik, adalet gibi değerlere sahip olması olarak öne çıkmıştır.
- **Kemal Kılıçdaroğlu** 2,4 puan ortalamasıyla ikinci en başarılı lider olmuştur. Halka yakın olmak, farklı fikirlere açık olmak ve eşitlik, adalet gibi değerlere sahip olmak en

başarılı özellikleri; sorunlara hakim olmak, çözebilmek ve insanları ikna edebilmek ise en zayıf olduğu noktalar olarak öne çıkmıştır.

- **Devlet Bahçeli** ise 2,1 puan ortalamasıyla sıralamada üçüncü olmuştur. En güçlü özellikleri eşitlik, adalet gibi değerleri benimsemiş olması, adil olması ve samimi olması. En zayıf özellikleri ise, hitabeti, sorun çözme yeteneği ve farklı fikirlere açıklığı olmuştur.

2. AYIN TEMASI: LİDERLİK

2.1. Neden Liderlik?

Yapılan çeşitli araştırmalarda “Liderlik” kavramı birçok alanda ve birçok farklı özellikleri vurgulanarak tanımlanmıştır. Genelleyecek olursak, liderliği, bir toplumu ya da topluluğu etkisi altına alabilme, motive edebilme ve bireylerin içinde buldukları topluluğu güçlendirecek eylemlerde bulunmasını sağlayabilme becerisi olarak tanımlayabiliriz. Başka bir şekilde de liderlik, liderin bir amacı gerçekleştirmek için diğerlerinin yardım ve desteğini kazanmayı amaçladığı sosyal etkileşim süreci olarak tanımlanabilir. Lider açısından bakıldığında, toplumu kendi amaçlarını gerçekleştirmek adına harekete geçirmiş ve bu yolla amacını gerçekleştirebilmiş bir lider başarılı; toplumu harekete geçirme çabası başarıya ulaşmamış ya da stratejileri istediği şekilde sonuç vermemiş bir lider ise başarısız bir lider olarak görülmektedir. Liderlik, lider ve takipçileri arasında çift taraflı bir ilişkinin ürünü olarak ortaya çıktığından, bir liderin başarılı olabilmesinin sadece lidere değil, takipçilerinin onun nasıl algıladığına da bağlı olduğunu göz önünde bulundurmak gerekir. Bu ayki Barometre’de liderlik temasını ele alırkenki amacımız, liderlik başarısını toplum açısından sorgulamak, yani toplumun gözünden “başarılı lider”in nasıl olduğunu anlamak oldu.

Kültürlerarası farklılıklar, toplumların yapıları ve sahip olduğu kendilerine has özellikler birçok konuda olduğu gibi liderlik modellerinde de farklılıklara yol açmakta; liderlerin sahip olması beklenen özellikler ve liderlerden beklenen davranışlar kültürden kültüre farklılık göstermektedir. Bazı kültürlerde demokratik bir lider benimsenirken, bazılarında otoriter bir lider benimsenmektedir. Toplumun bir liderden bekledikleri, toplumun özellikleri ile paralellik göstermektedir. Yani, liderin kişisel özellikleri ile toplumun gözünde iyi bir liderde bulunması gereken özellikler ne kadar uyumluysa, lider de toplumun gözünde o kadar başarılı kabul edilmektedir.

Bu ayki Barometre için “Liderlik” temasını ele almamızın sebeplerinden ilki Barometre’nin ilk zamanlarından beri yaptığımız anketlerde sorduğumuz “Genel olarak oy tercihinizi sayacağım sebeplerden hangisi etkiliyor, belirliyor?” sorusuna Türkiye toplumunun çoğunluğunun “Liderine, başkanına güveniyorum, beğeniyorum” cevabını vermiş olmasıydı. Türkiye toplumunda “liderin kim olduğunun” siyasi tercihleri etkileyen en önemli unsurlardan biri olması, Türkiye toplumunun “liderci” özellik göstermesi bizi Türkiye’deki liderlik algısını sorgulamaya yöneltti.

Bilindiği üzere, geçtiğimiz günlerde Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, Adnan Menderes’in kesintisiz 10 yıl 5 gün süren başbakanlık yapma rekorunu kırarak, çok partili dönemin en uzun süreli başbakanı olma ünvanını kazandı. Erdoğan’ın en uzun süre iktidarda kalan lider olması Barometre’nin bu ayki temasını belirlememizde etkili olan sebeplerden bir diğeri oldu. Araştırma aracılığıyla Erdoğan’ın liderlik başarısının hangi kişisel özelliklerinden kaynaklandığını ve Erdoğan’ın Türkiye toplumunun önem verdiği özelliklerden hangilerine sahip olduğunu anlamayı amaçladık.

2.2. Giriş

Türkiye toplumunun liderlik algısını anlamak için görüşülen kişilere, öncelikle, genel olarak bir liderin hangi özelliklere sahip olması gerektiğini düşündüklerini sorduk. Bir insanın iş hayatında, günlük hayatta veya siyasette lider olabilmesi için hangi özelliklere sahip olmasının önemli olduğu sorusuna cevap aradık. Ardından da liderlik alanını siyasete indirgedik ve görüşülen kişilerden, mecliste en fazla oranla temsil edilen ilk üç partinin liderlerini, yani Recep Tayyip Erdoğan, Kemal Kılıçdaroğlu ve Devlet Bahçeli'yi bu değerler doğrultusunda değerlendirmelerini istedik.

Bu değerlendirmeyi yapabilmek için görüşülen kişilere öncelikle liderlikle ilgili genel düşüncelerini anlamaya yönelik 10 adet değer sorusu sorduk. İkinci aşamada da değer sorularını, pratik hayata yönelik olarak, yani halihazırda lider konumunda bulunan kişiler için sorduk. Kısaca, görüşülen kişilerden bir liderde bulunması gerektiğine inandıkları özelliklerle, karşılarında lider konumunda bulunan kişilerin özellikleri ile ne derece örtüştüğünü değerlendirmelerini istedik.

Lider Özellikleri Değer Soruları	Liderleri Değerlendirme Pratik Durum Soruları
Sorunları doğru anlamak	Ülke sorunlarına hakim
Sorun çözmede yetenekli olmak	Sorun çözmede yetenekli
Gelecekle ilgili bir hayale , düşünceye, plana sahip olmak	Türkiye için bir hayale, düşünceye, plana sahip
İnsanlara ilham verebilmek	
Hitabetinin güçlü olması, insanları ikna edebilmesi	Hitabeti güçlü, insanları ikna edebiliyor
Eşitlik, adalet gibi değerleri benimsemiş olmak	Eşitlik, adalet gibi değerleri benimsemiş
Liderlik ettiği insanlarla içli, dışlı olmak, erişilebilir bir lider olmak	Halka yakın, halkın içinde
Liderlik ettiği insanların taleplerini dikkate almak	Halkın taleplerini dikkate alıyor
Sorun çözmek için elini taşın altına koyabilmek	Sorun çözmek için elini taşın altına koyabilir
Farklı fikirlere açık olmak	Farklı fikirlere açık
	Adil
	İçten, samimi

Değer sorularına verilen cevaplarla pratik durum sorularına verilen cevapları karşılaştırarak, toplumda bir siyasi liderden sahip olması beklenen özellikler ve aktif siyasetteki 3 önemli liderin bu özelliklere ne derece sahip olduklarını ortaya koyabilmeyi amaçladık. Diğer bir hedefimiz de en uzun süre kesintisiz lider olabilmeyi başaran Erdoğan'ın diğer 2 liderden hangi konularda, ne derece farklılaştığını anlamak oldu.

2.3. Türkiye Toplumunun Lideri Nasıl Olmalı?

Liderlik araştırmamızın ilk bölümünde, görüşülen kişilere sorulmak üzere, daha önce liderlikle ilgili yapılmış araştırmaların sonuçlarından yararlanarak 10 tane özellik sıraladık. Kişilerden, bu özelliklerin her birinin bir liderde bulunmasının ne derece önemli olduğunu belirtmelerini istedik.

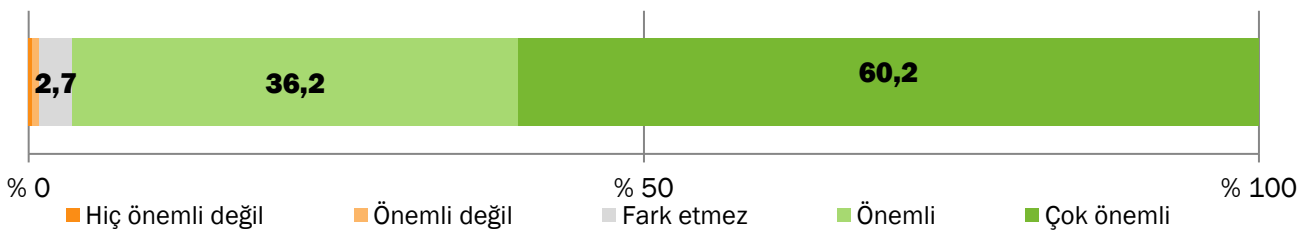
Türkiye toplumunun liderlikle ilgili genel düşüncelerini anlamaya yönelik sorduğumuz bu 10 adet değer sorusunu kendi içinde 4 grupta toplayabiliyoruz. Bu grupları şöyle sıralayabiliriz: Liderin sahip olduğu değerler, belirli bir vizyona sahip olmak, ülke sorunları ile ilgili tavır ve takipçileri ile ilişkisi.

Verilen “Önemli” ve “Çok önemli” cevaplarını toplayarak verilen cevapları değerlendirdiğimizde görüyoruz ki, sıraladığımız değerlerin hepsi toplumun büyük kesimi tarafından, herhangi bir ayırım gözetmeksizin, önemli olarak değerlendirilmiştir. “Sorun çözmek için elini taşın altına koyabilmek” cevabı yüzde 97,3 oranında önemli cevap olarak bir liderde bulunması gereken en önemli özellik olarak ortaya çıkmış, onu yüzde 97 ile “Sorun çözmeye yetenekli olmak” izlemiştir. Diğer taraftan, “İnsanlara ilham verebilmek”, yüzde 86,4 oranıyla diğer özelliklerle karşılaştırıldığında en az önemli olarak nitelendirilen özellik olmuştur.

2.3.1. Sahip olunan değerler

Görüşülen kişilere, bir insanın lider olabilmesi için “Eşitlik, adalet gibi değerleri benimsemiş olması” sizce ne derece önemli sorusu sorulduğunda yüzde 96,4 oranında önemli cevap alınmış, en yüksek orandaki “çok önemli” cevabı (yüzde 60,2), bu özellik için verilmiştir. Yüksek oranda “çok önemli” cevabının verilmiş olması, Türkiye toplumu için eşitlik ve adalet gibi değerleri benimsemiş olmanın iyi bir lider olmak için olmazsa olmaz bir özellik olduğunu vurgulaması açısından önem taşımaktadır.

Eşitlik, adalet gibi değerleri benimsemiş olmak

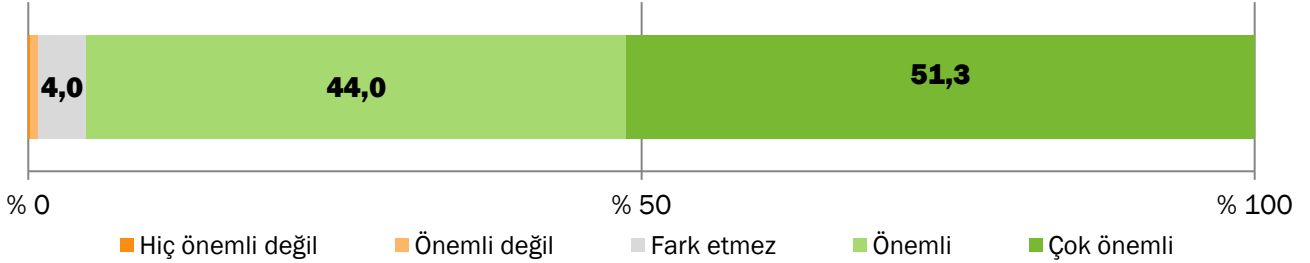

Liderin sahip olması gereken değerler üzerine bir diğer soruda da “Farklı fikirlere açık olmasının” ne derece önemli olduğu soruldu. Soruya verilen yüzde 95,3 oranındaki

önemli cevabı, Türkiye toplumunun idealindeki liderin, sadece kendisi gibi düşünenlere ve kendince doğru olan fikirlere değil, kendisinkinden farklı düşünenlere de olumlu yaklaşan bir kişi olduğunu ortaya koymaktadır.

Farklı fikirlere açık olmak

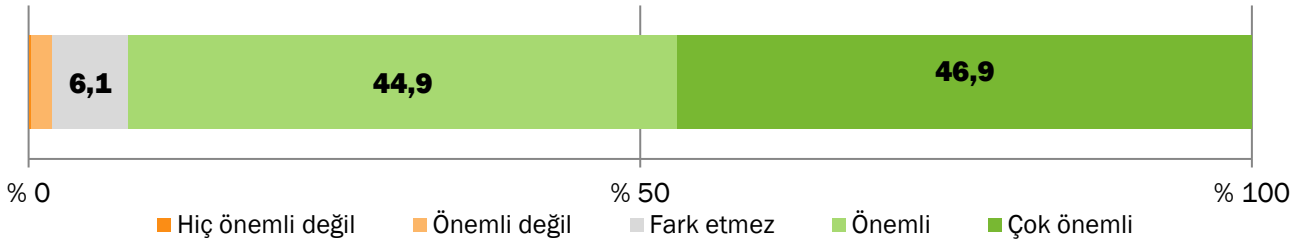

2.3.2. Belirli bir vizyona sahip olmak

Lider olmada en önemli özelliklerden biri olarak sıkça dile getirilenlerden biri de vizyon sahibi olmaktır. Vizyon sahibi olmayı, kısa vadeli düşünmeyip, ülkede ve dünyada neler olup bittiği hakkında fikir sahibi olup, ileride işlerin nasıl olması gerektiği konusunda plan yapmak ve adımları bu plan doğrultusunda atmak olarak tanımlayabiliriz. Vizyon sahibi olmak, liderlik yapılan topluluğa geleceğe yönelik bir yön çizebilmek açısından önem taşımaktadır.

Buradan yola çıkarak, biz de vizyon sahibi olmanın iyi bir lider olmak için ne derece önemli olduğunu, Türkiye toplumu açısından anlamak için “vizyon” kelimesinin anlamını daha açık bir şekilde ifade edecek şekilde kurguladık ve görüşülen kişilere, soruyu, bir liderin “Gelecekle ilgili bir hayale, düşünceye, plana sahip olması ne derece önemlidir?” biçiminde yönelttik. Verilen cevaplar incelendiğinde görülüyor ki, toplumun yüzde 91,9’u liderin vizyon sahibi olmasının önemli olduğunu belirtmiştir.

Gelecekle ilgili bir hayale, düşünceye, plana sahip olmak

2.3.3. Sorunlar ile ilgili tavır

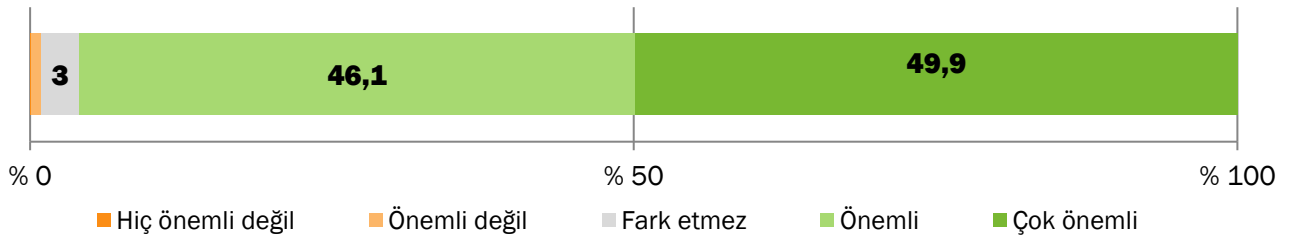
İyi bir lider olmanın en önemli koşullarından biri de varolan ya da karşılaşılan sorunlara karşı duyarlı olmaktır. Lideri olunan grubun sorunlarını doğru analiz edip, bu sorunları

çözmek için gerekli beceriye ve isteğe sahip olmak liderliğin sürdürülebilmesi için önemlidir. Türkiye toplumunun da bu görüşte olup olmadığını anlayabilmek için liderin ülke sorunlarıyla ilgilenmesinin ne derece önemli olup olmadığını sorduk. Diğer özelliklere verilen cevaplarla karşılaştırıldığında liderin sorunların analizine ve çözümüne yönelik başarısı, toplum tarafından en çok önem verilen özellikler olarak ortaya konmuştur.

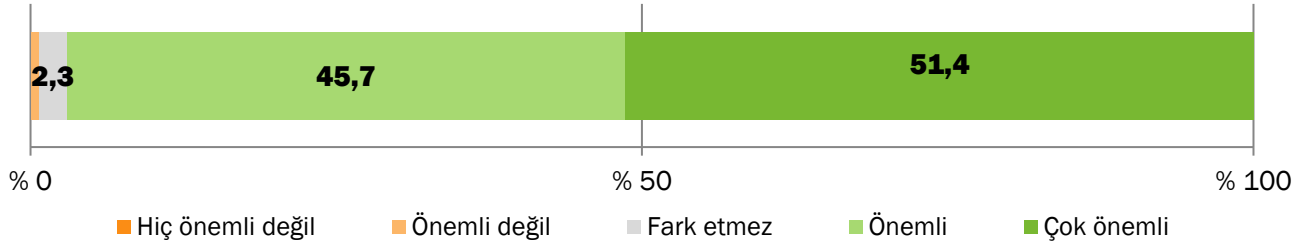
Sorunlara yönelik ilk soruda liderin “sorunları doğru anlamasının” önemini sorduk. Toplumun yüzde 95,9’u sorunların lider tarafından doğru bir şekilde analiz edilip, anlaşılmasının önemli olduğunu söylemiştir.

Sorunları doğru anlamak

İkinci soruda liderin sorun çözme yeteneğinin önemini sorduk. Yüzde 97 oranında verilen önemli cevabıyla, liderin sorun çözmede yetenekli olması, toplumun en çok önem verdiği ikinci özellik olarak ortaya çıkmıştır.

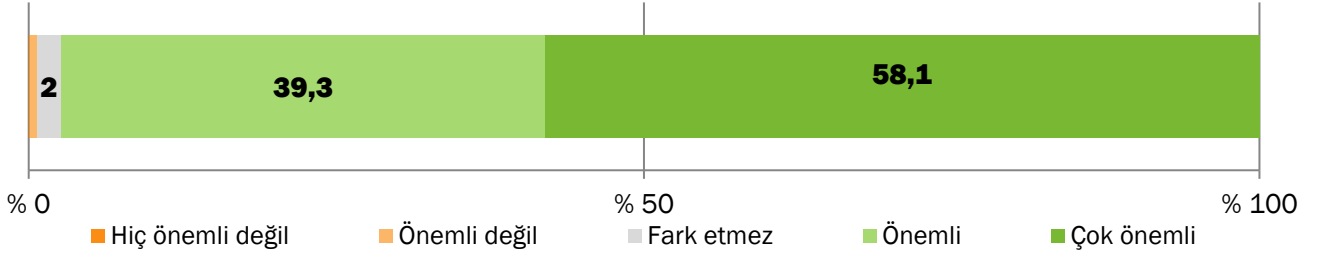
Sorun çözmede yetenekli olmak

İyi liderlerde görülen özelliklerden biri, sonucu kendisi için ne olursa olsun her şeyi göze alıp sorunun çözülebilmesi için çalışmaktır. Daha gündelik bir ifadeyle “Sorun çözmek için elini taşın altına koyabilmek” şeklinde sorduğumuz bu özellik yüzde 97,3 oranıyla, toplumun en çok önem verdiği özellik olarak öne çıkmıştır. Bu sonuçtan açıkça görülüyor ki, Türkiye toplumu bir liderin öncelikli olarak, sorunların çözümü için sorumluluk alan, çaba harcayan ve somut adımlar atan bir kişi olmasını istemektedir.

Sorun çözmek için elini taşın altına koyabilmek

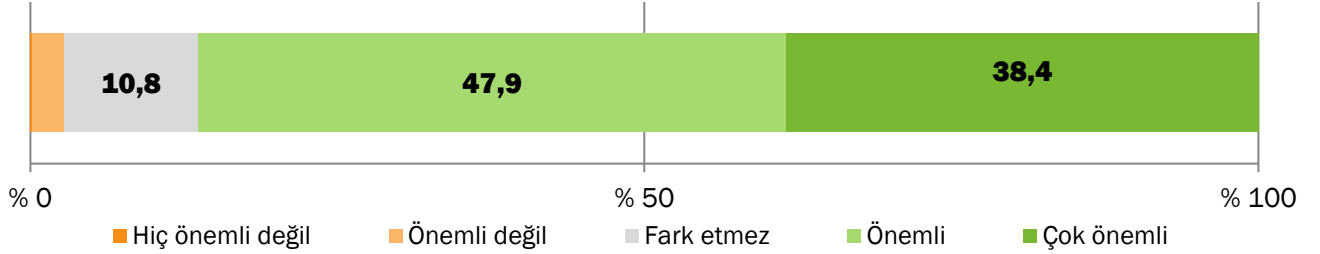

2.3.4. Takipçileri ile ilişkisi

Daha önce de belirttiğimiz gibi liderlik, lider ve takipçileri arasındaki çift taraflı ilişkinin ürünü olarak ortaya çıkar. Liderliğin sürdürülebilmesi bu ilişkinin sürmesi ile sağlanır. Liderin takipçileri ile ilişkisinde nelerin önemli olduğunu anlayabilmek için görüşülen kişilere 4 özellik hakkındaki görüşlerini sorduk.

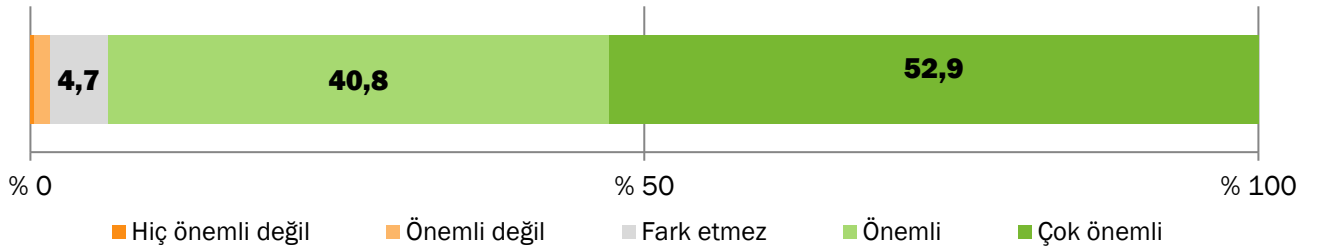
Liderin takipçilerine ilham veren bir kişilik olmasının ne derece önemli olduğunu sorduğumuzda yüzde 86,4 oranında önemli cevabı verildi. Bu oran, yüksek bir oran olmasının yanı sıra, diğer sorulara verilen cevaplarla karşılaştırıldığında en düşük oranda önemli olduğu belirtilen özellik olarak göze çarpmaktadır.

İnsanlara ilham verebilmek

İkinci olarak da bir liderin güçlü bir hitabet ve ikna yeteneği olmasının ne derece önemli olduğunu sorduk. İyi bir hatip olmak toplumun yüzde 93,7'si tarafından iyi bir liderde olması gereken bir özellik olarak belirtilmiştir.

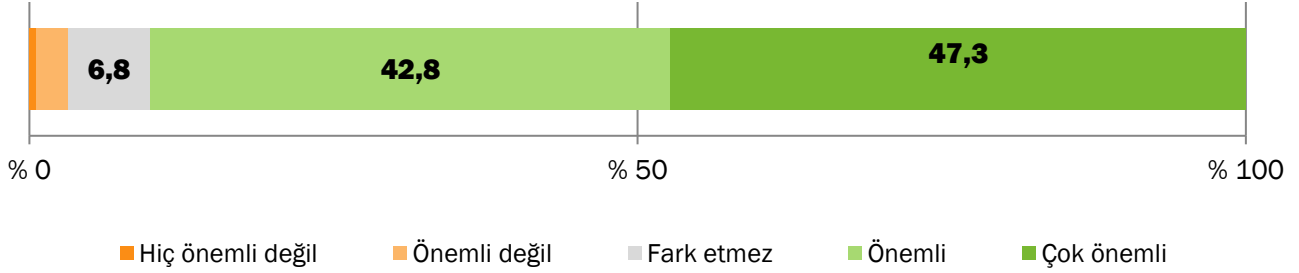
Hitabetinin güçlü olması, insanları ikna edebilmesi

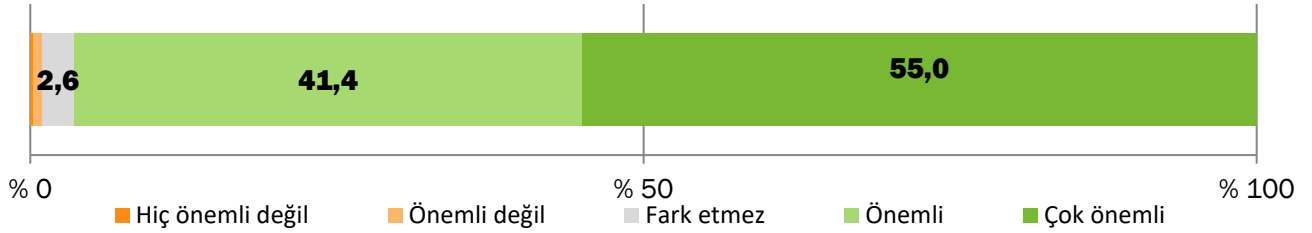
Bir liderin takipçileri ile samimi bir ilişkinin kurmasının ne derece önemli olduğu sorulduğunda, yüzde 90 oranında “önemli” cevabı verilmiştir.

Liderlik ettiği insanlarla içli dışlı olmak, erişilebilir bir lider olmak

Liderin takipçilerinin taleplerini dikkate almasının ne derece önemli olduğu sorusuna, yüzde 96,4 oranında önemli cevabı alınmıştır.

Liderlik ettiği insanların taleplerini dikkate almak

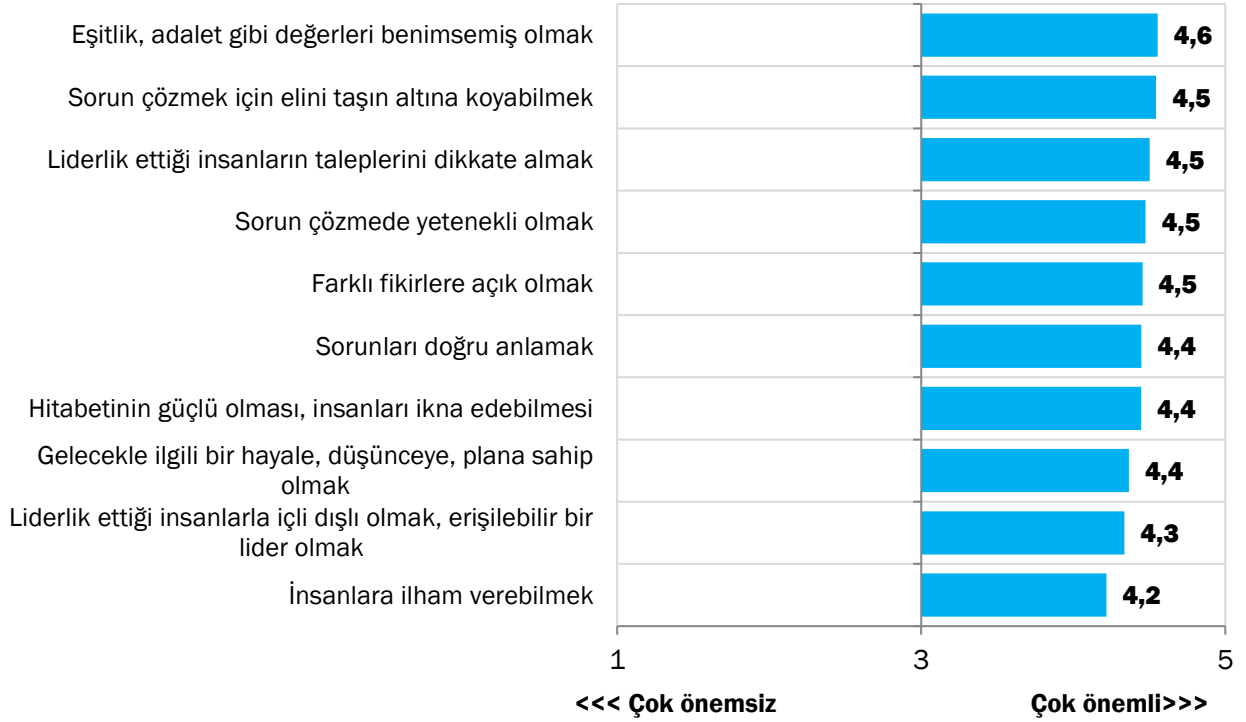
Liderin takipçileri ile olan ilişkisiyle ilgili sorulara verilen yanıtların tümünden anlaşılıyor ki, toplumun neredeyse tamamına yakını, liderinin insanların içinde, ulaşılabilir, liderlik ettiği grubu anlayan ve onunla aynı dili konuşan bir kişi olması gerektiğini belirtmiştir. Liderlik ettiği insanlarla yolları hiçbir şekilde kesişmeyen, insanlardan kopuk bir liderin başarılı bir lider olamayacağı ortaya konmuştur.

2.3.5. Toplumun lider tanımı

Özetle, Türkiye toplumu, bir liderde ele aldığımız özelliklerin her birini önemli görüyor ve literatürdeki “iyi lider” tanımlaması ile paralel yönde değerlendirme yapıyor. Bu özelliklerle ilgili cevapların ortalamalarını 1 puan “çok önemsiz” ve 5 puan “çok önemli” anlamına gelecek şekilde aldığımızda, aşağıdaki grafikte de yer alan özet sıralama ortaya çıkıyor.

Bir liderde önemli olan özellikler

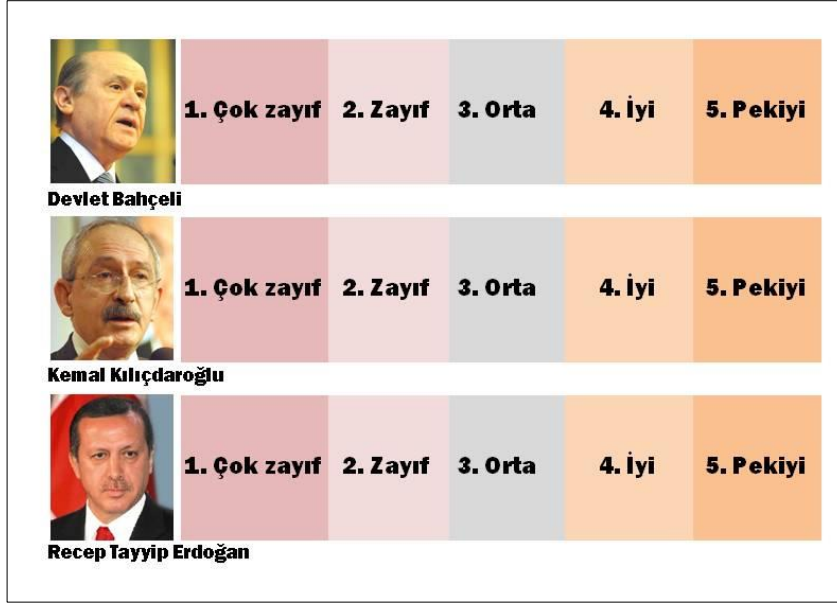
Sıralamaya göre, toplum bir liderin en çok eşitlik, adalet gibi özellikleri benimsemiş olmasını, kendi statüsünü riske edip elini taşının altına koyabilmesini ve liderlik ettiği insanların taleplerini dikkat almasını önemsiyor.

Yine çok önemli olsalar da, insanlara ilham verebilmek ve motive edebilmek, erişilebilir bir lider olmak ve bir vizyona sahip olmak gibi özellikler sıralamanın en sonunda kalıyor.

Bu sıralamaya göre şu tahminde bulunabiliriz: Türkiye toplumunun eşitlik, adalet gibi temel sorunları çözmek için, takipçilerinin taleplerini de dikkate alarak risk alan bir lider, liderlik ettiği insanlarla içli dışlı olup, gelecekle ilgili hayalini herkese bulaştırmaya çalışan, herkesi çözüme dahil etmeye çalışan, ilham veren, bir liderden daha iyi bir lider olarak değerlendirilecektir. Bu iki profil arasındaki temel fark ise, ilk liderin “çözüm için görevlendirilmiş kişi”, ikinci liderin ise “içimizden, çözmemiz için bizi yönlendiren kişi” olması arasındaki ince fark olduğunu iddia edebiliriz.

2.4. Liderlerin Değerlendirilmesi

Araştırmada genel liderlik özelliklerinin ardından, şu anda Türkiye’de siyasette lider olan üç parti liderini, görüşülen kişiler tarafından değerlendirmelerini aldık. Aşağıda görünen kartı göstererek, Devlet Bahçeli, Kemal Kılıçdaroğlu ve Recep Tayyip Erdoğan için tek tek, 1 ve 5 arasında değişen puanlama sistemiyle, 11 özellik üzerinden “karne notu” vermelerini istedik.

Aşağıdaki tabloda, her bir özellik için üç lidere verilen notların ortalamaları yer alıyor.

Lider özellikleri (1- 5 puan arası)	Bahçeli	Kılıçdaroğlu	Erdoğan
Ülke sorunlarına hakim	2,2	2,3	3,6
Sorun çözmede yetenekli	2,0	2,2	3,6
Türkiye için bir hayale, düşünceye, plana sahip	2,1	2,3	3,7
Hitabeti güçlü, toplumu ikna edebiliyor	2,0	2,2	4,1
Halka yakın, halkın içinde	2,2	2,5	3,7
Eşitlik, adalet gibi değerleri benimsemiş	2,3	2,5	3,4
Halkın taleplerini dikkate alıyor	2,2	2,4	3,5
Sorun çözmek için elini taşın altına koyabilir	2,1	2,3	3,5
Farklı fikirlere açık	2,1	2,5	3,4
Adil	2,2	2,4	3,4
İçten, samimi	2,2	2,4	3,4

Üç lider için sorulan özelliklere “insanlara ilham verebilmek” dahil edilmezken, “adil olmak” ve “içten, samimi olmak” özellikleri eklendi.

Görüşülen kişiler 11 özellik için Devlet Bahçeli'ye 2,0 ile 2,3 arasında, Kemal Kılıçdaroğlu'na 2,2 ile 2,5 arasında, Tayyip Erdoğan'a ise 3,4 ile 4,1 arasında değişen notlar verdiler.

Toplumdaki farklı kümelerin hangi lidere ne not verdiğini, liderlerle ilgili değerlendirmelerinde hangi etkenlerin devreye girdiğini, liderler arası not farklarının ne anlama gelebileceğini değerlendirmeden önce ilk olarak Türkiye toplumunun bu üç lideri nasıl tanımladığını ele alalım.

2.4.1. Devlet Bahçeli

Toplumun Bahçeli'de lider olarak en güçlü gördükleri ilk üç yönü eşitlik, adalet gibi değerleri benimsemiş olması, adil olması ve samimi olması. En zayıf görülen yönleri ise hitabeti, sorun çözme yeteneği ve farklı fikirlere açıklığı. Bir liderde en önemli görülen özellik olan değerler, Bahçeli'nin de en güçlü yönü olarak değerlendiriliyor. Genel olarak halka yakın olmak liderlik için alt sıralarda yer alırken, Bahçeli'nin bu özelliğine diğer özelliklerden daha yüksek not verilmiş.

Sıralamanın başında ilk üç özellik, Bahçeli'nin en güçlü görünen yönünün değerler olduğunu gösteriyor. Takipçilerle ilişkisi ve iletişim açısından, takipçilerinden gelenlere açık ve duyarlı bir lider olarak değerlendirilse de iletişim daha ziyade takipçiden lidere olan yönde daha sağlam görünüyor çünkü hitabeti ve ikna kabiliyeti daha zayıf. En zayıf yönünün ise ülke sorunlarındaki tavrı olduğu söylenebilir.

Lider olarak Devlet Bahçeli

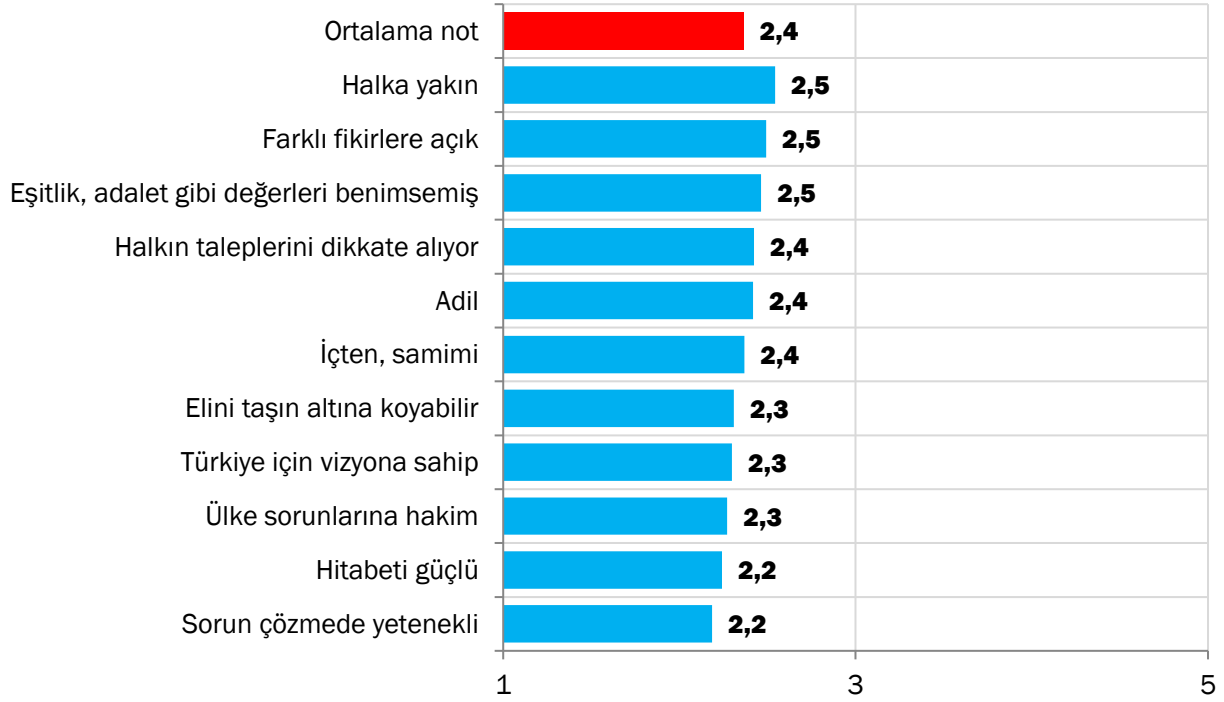

2.4.2. Kemal Kılıçdaroğlu

Kemal Kılıçdaroğlu, toplumun gözünde en çok, halka yakın olmak, farklı fikirlere açık olmak ve eşitlik, adalet gibi değerlere sahip olmak özelliklerinde güçlü. Sorunlara hakim olmak, çözebilmek ve insanları ikna edebilmek ise en zayıf kaldığı noktalar. En güçlü özelliği olan halka yakınlık, toplumun iyi lider beklentisinde en alt sırada. Toplumun en çok önem verdiği değerler ise, Kılıçdaroğlu'nun güçlü yönleri arasında. Hitabet gücü, sıralamanın en sonlarında yer alsa da, genel sıralamada da altlarda yer alıyor.

Toplum gözünde Kemal Kılıçdaroğlu da Bahçeli gibi değerleri açısından güçlü bir lider. Takipçileri ile iletişim açınsındansa, hitabeti yine alt sıralarda yer alıyor, ancak Bahçeli'den daha yetenekli olarak değerlendiriliyor. En zayıf görüldüğü yönü ise, ülke meseleleri ile ilgili analiz, çözüm ve vizyon olduğu söylenebilir.

Lider olarak Kemal Kılıçdaroğlu

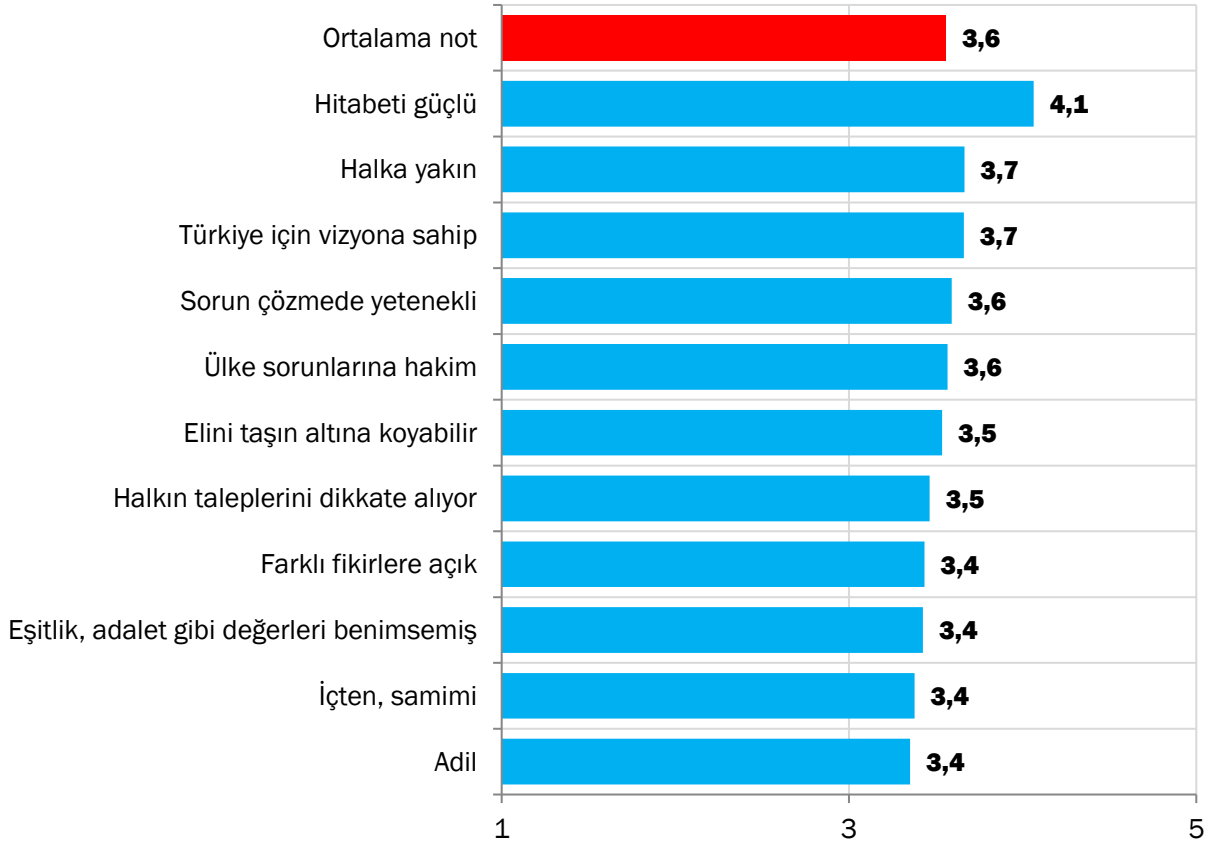
2.4.3. Tayyip Erdoğan

Tayyip Erdoğan'ın hitabet yeteneği, en ön plana çıkmış olan özelliği. İkinci ve üçüncü sırada halka yakın olması ve Türkiye için bir vizyona sahip olması geliyor. Sıralamada en alt sırada yer alan, en zayıf noktaları olarak görülen özellikler ise adil olması, samimi olması ve eşitlik, adalet gibi değerlere sahip olması.

Toplum, iyi liderin hitabet ve ikna gücüne 4,6 puana denk gelen derecede önem verirken, Erdoğan'ın bu alanda notu 4,1. Erdoğan'ın hitabet yeteneği, üç lidere verilen notlar arasında, toplumun iyi lider tarifine, ideale en yakın olan özellik.

Takipçilerle olan ilişki, Erdoğan'ın en güçlü yönü olarak değerlendiriliyor. Ancak, Bahçeli ve Kılıçdaroğlu'nun aksine, ilişkinin liderden takipçiye olan iletişim yönü daha güçlü ve halkın taleplerini dikkate almak konusunda notu daha düşük. Hitabet ve halka yakınlıktan sonra sırayla, ülke sorunlarını anlayıp hakim olması, sorunları çözme yeteneği, vizyonu ve risk alıp elini taşını altına koyabilen biri olarak değerlendirilmesi, hedef odaklı bir lider olarak görüldüğünü, bunun iletişimden sonra en güçlü olarak değerlendirilen yönü olduğunu gösteriyor. Erdoğan'ın zayıf olarak görülen yönü ise, değerleri: Adil olmak, içten samimi olmak ve eşitlik, adalet değerlerini benimsemiş olmak art arda sıranın en altında yer alıyor.

Lider olarak Tayyip Erdoğan

Üç liderin birden özelliklerine bakıp toplumun ideal lider tanımı ile karşılaştırdığımızda görüyoruz ki, üçü için de halka yakın olmak üst sıralarda yer alan, daha iyi not aldıkları özellikler olsa da toplum ideal lider tanımında alt sıralarda yer alıyor. Genel tanımı ikinci sırada yer alan “elini taşının altına koyabilmek”, yani kariyerini ülke meseleleri için riske atmak, hiçbir liderin en güçlü özellikleri arasında yer almıyor.

2.5. Siyasi tercihlere göre liderlerin değerlendirilmesi

Bir önceki bölümde, her bir lideri kendi özellikleri içinde toplumun nasıl tarif ettiğini anlamaya çalıştık. Peki, liderler bu özellikler açısından birbiriyle karşılaştırıldığında, ortaya ne tür bulgular çıkıyor? Diğer bir deyişle, Bahçeli'nin not olarak ortalamada 2,1, Kılıçdaroğlu'nun 2,4, Erdoğan'ın ise 3,6 puan alması ne anlama geliyor? Erdoğan'ın not ortalamasının diğerlerinden daha yüksek olması daha iyi bir lider olduğu anlamına mı geliyor? Yoksa bunun, Barometre okurlarının şimdiden tahmin edebileceği gibi, partisinin lideri Erdoğan olan daha fazla, partisinin lideri Bahçeli olan daha az sayıda seçmen olması ile bir ilişkisi var mı?

Bu ayki araştırmanın en çarpıcı bulgularından biri tam da bu yönde oldu. Siyasi tercih ve kutuplaşma, liderlerin 11 özellik açısından değerlendirilmelerini en fazla etkileyen ve şekillendiren unsurlar. Seçmenleri, kendi partilerinin liderlerine neredeyse her alanda yüksek puanlar verirken, diğer partilerin liderlerine düşük puanlar veriyorlar. Bu nedenle toplumun liderlere verdikleri notları değerlendirirken, bu etkiyi göz önünde bulundurmak imkansız.

Üç büyük partinin seçmenlerinin, üç lidere verdikleri notları ele alalım. Bundan sonraki üç sayfada yer alan üç grafik, üç parti seçmeninin her bir lidere 11 özellik için verdikleri notlar, Türkiye ortalamaları ile birlikte yer alıyor.

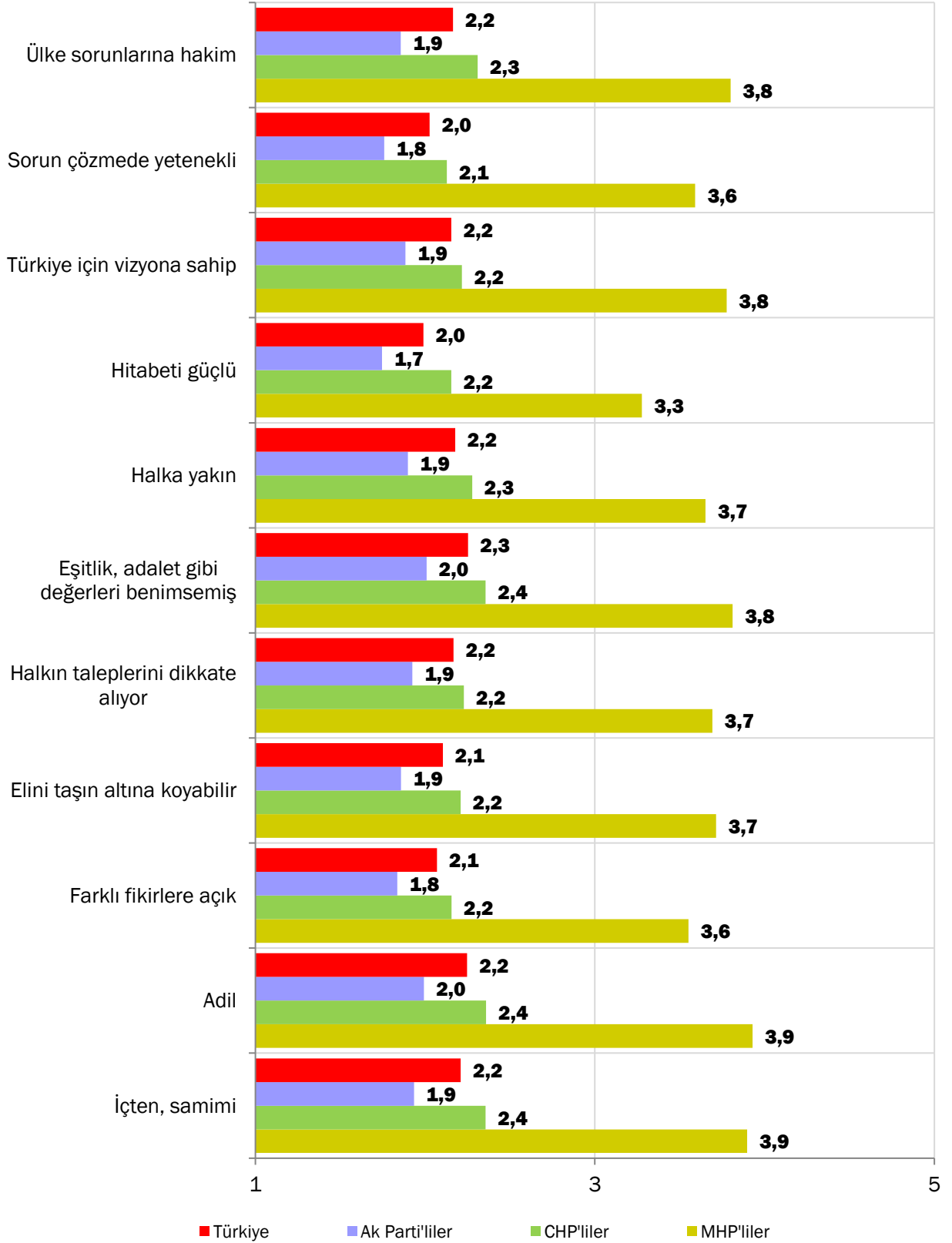
Grafiklerde çok net bir biçimde, seçmenlerin kendi partilerinin liderlerine her bir özellik için ortalamadan oldukça üstünde not verdikleri, diğer liderlere ise neredeyse hangi özellik sorulduğuna bakmaksızın oldukça düşük puan verdikleri görülüyor. Tek istisna, CHP ve MHP'lilerin Erdoğan'ın hitabet yeteneğine verdikleri notlar denebilir. Gündelik bir tabirle CHP ve MHP'liler Erdoğan'ın hitabet yeteneği için “yiğidi öldür ama hakkını yeme” demişler.

Bu durum iki şekilde değerlendirilebilir: İlk seçenek, parti seçmenlerinin aşikar olarak ülkedeki siyasi kutuplaşmadan beslendiği için, objektif değerlendirme yerine ak-kara şeklinde değerlendirme yapıp kendi liderlerini överken, diğer liderleri yermesi. Diğer seçenek ise, bu seçmenlerin gerçekten böyle düşünüp, tam da bu sebeple kendi liderlerini takip etmeye karar vererek bu partilerine oy veriyor olmaları. İki seçeneğin birden farklı ağırlıkla da olsa etkisi olduğu düşünülebilir. Ancak, görüşülen kişilerin diğer demografik özellikleri, özellikle de hayat tarzlarına göre analiz yapıldığında siyasi kutuplaşmanın ağır bastığı anlaşılıyor.

Ayrıca üç büyük partinin seçmenleri, görüşülen kişilerin yüzde 66'sını oluşturuyor ve Türkiye toplumunun liderlerle ilgili değerlendirmesinde diğer yüzde 33'lük yani üçte birlik kesimi dikkate alarak analiz yapmak bizi daha sağlıklı bulgulara ulaştırıyor.

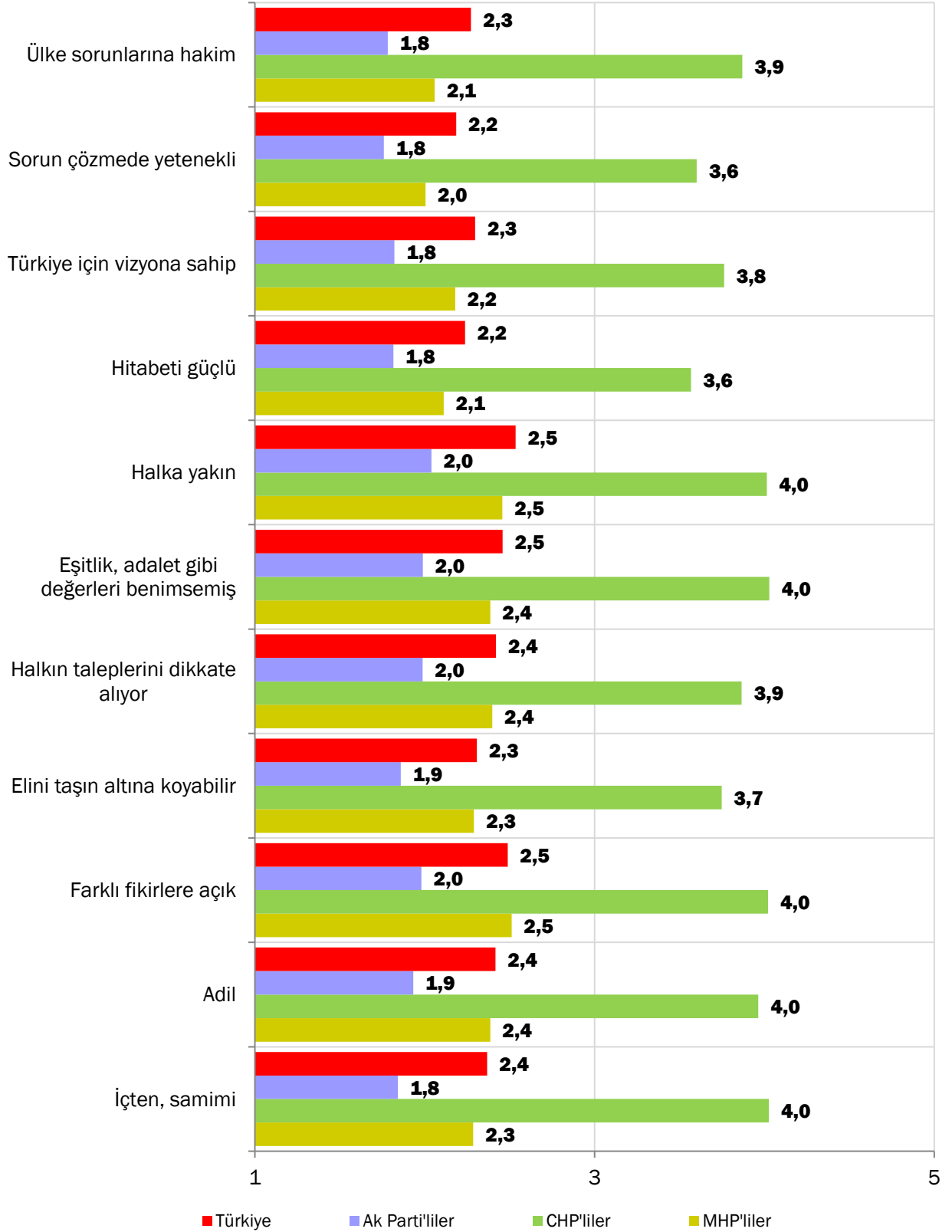

Seçmenlerin Bahçeli'ye verdikleri notlar

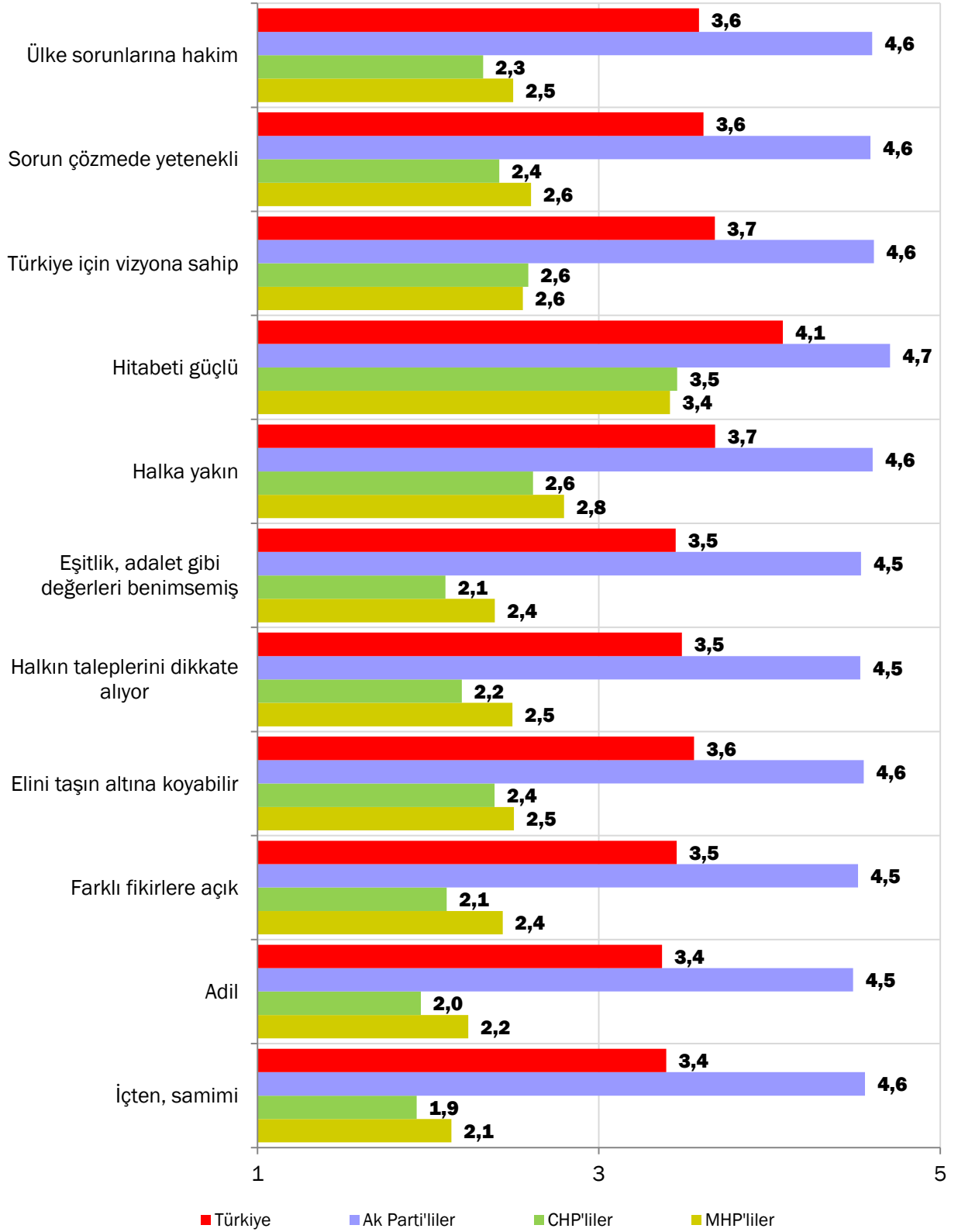

Seçmenlerin Kılıçdaroğlu'na verdikleri notlar

Seçmenlerin Erdoğan'a verdikleri notlar

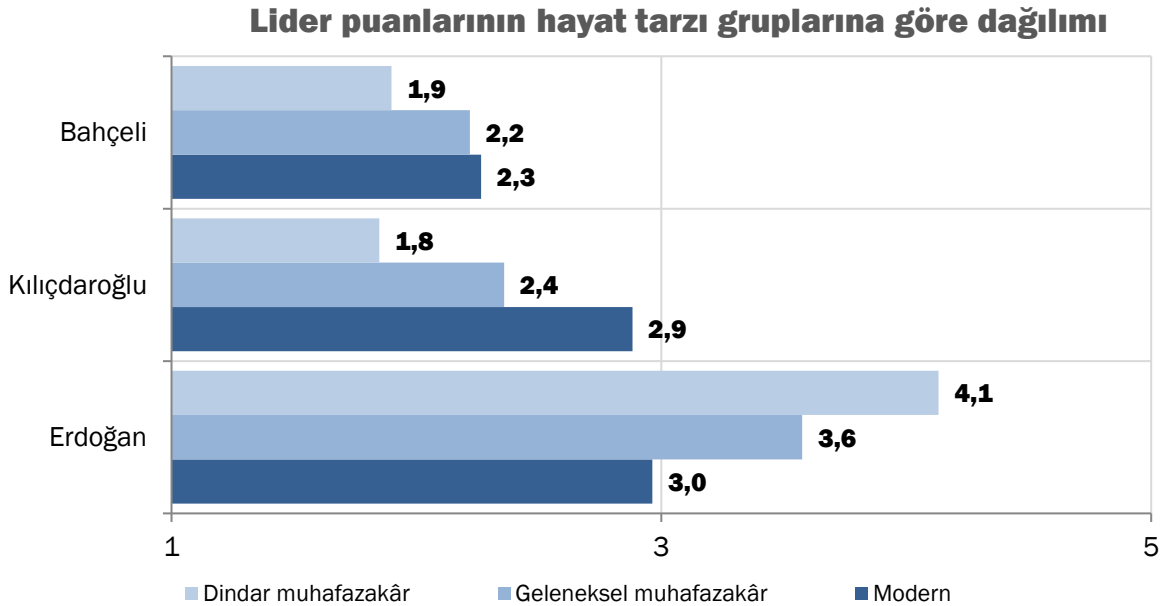

2.5.1. Demografik kümelerin liderleri değerlendirmesi

Hayat tarzı

Üç lidere verilen puanları, görüşülen kişilerin kendilerini ait gördükleri hayat tarzı grupları açısından incelediğimizde, hayat tarzlarının liderlere verilen puanları belirgin şekilde etkilediğini görüyoruz.

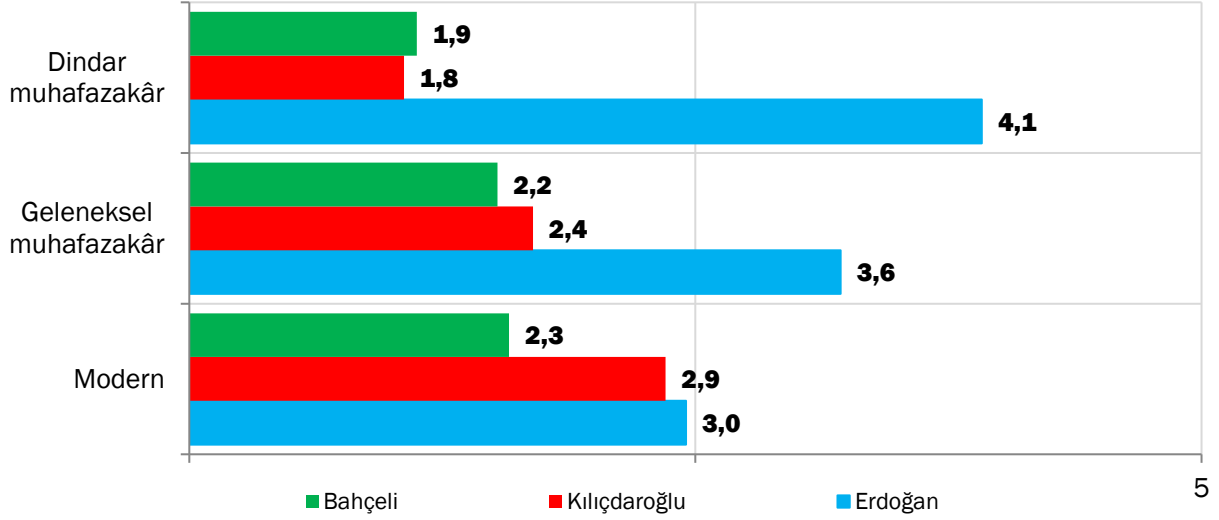
Bütün hayat tarzı gruplarının değerlendirmelerine bakıldığında Erdoğan, 3 gruptan da en yüksek notları almış görünmektedir. Erdoğan en yüksek puan ortalamasını dindar muhafazakarlardan alırken, en düşük ortalamayı modernlerden almıştır.

Ancak, puanların hayat tarzı gruplarına göre oranlarına bakıldığında, hayat tarzı grupları değiştikçe puanların dağılımının da değiştiğini görüyoruz. Modern grupta Kılıçdaroğlu ve Erdoğan arasındaki puan farkının en az olduğu, dindar muhafazakar gruba bakıldığında ise Kılıçdaroğlu ile Erdoğan arasındaki farkın en fazla olduğu ortaya çıkıyor. Buradan anlaşılıyor ki, Erdoğan en yüksek puanları dindar muhafazakar gruptan alırken, Kılıçdaroğlu en yüksek puanları modern gruptan almıştır. Kılıçdaroğlu, en düşük puan ortalamasını dindar muhafazakar gruptan almış, moderne geçildikçe puanları artmıştır. Bahçeli'nin puanları da muhafazakardan moderne gidildikçe artış göstermektedir. Bu tablolara bakarak, özetle diyebiliriz ki, muhafazakarlık arttıkça Erdoğan'ın puanları ve diğer liderler ile arasındaki fark artmaktadır.

Hayat tarzı gruplarına göre liderlerin değerlendirilmesi

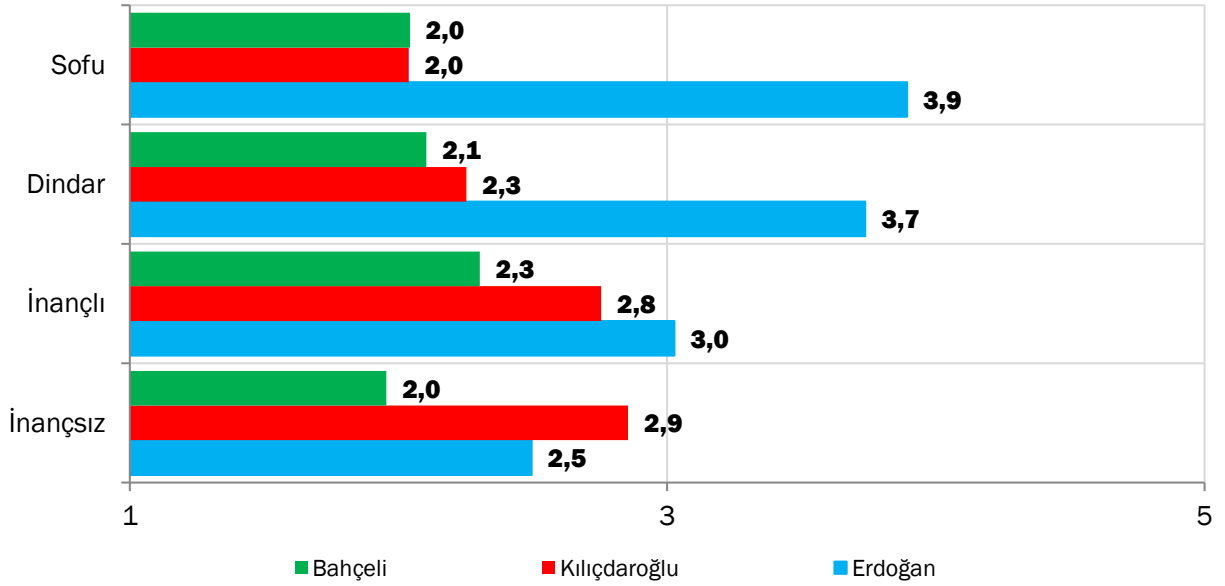
Dindarlık, Örtünme ve Mezhep

Toplumdaki dindarlık seviyesi ile liderlere verilen notların ilişkisi incelendiğinde görülüyor ki, dindarlık seviyesi arttıkça Erdoğan'ın puanları artmaktadır. Erdoğan, en yüksek puanları, kendilerini "Sofu" ve "Dindar" olarak tanımlayan kesimlerden alırken, en düşük puanları "İnançsız" kesimden almıştır.

Diğer yandan, toplumdaki dindarlık seviyesi azaldıkça Kılıçdaroğlu'nun puanları artmaktadır. Kılıçdaroğlu'nun en yüksek puanları, kendilerini inançsız olarak tanımlayan kesimden, en düşük puanları ise sofu kesimden almıştır. Bahçeli'nin puanlarına bakıldığında, ortalaması inançlı kesimde yüksekken, inançsız kesimde en düşüktür.

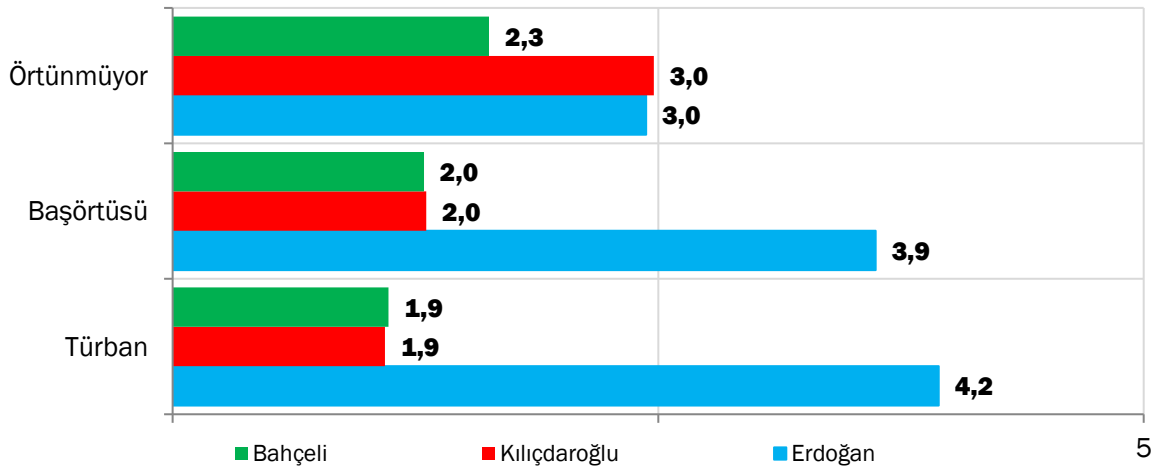

Dindarlık seviyesine göre liderlerin değerlendirilmesi

Kişilerin örtünme durumları ve liderlere verdikleri puanlara baktığımızda, Erdoğan örtünmeyen kesim dışında kalan kategorilerde en yüksek puanları almıştır. Erdoğan, en yüksek ortalamayı kendisi ya da eşi türban takan kesimden almış olup, örtünmeyen kesimde ise, az bir farkla, Kılıçdaroğlu en yüksek ortalamaya sahip olmuştur.

Örtünme durumuna göre liderlerin değerlendirilmesi

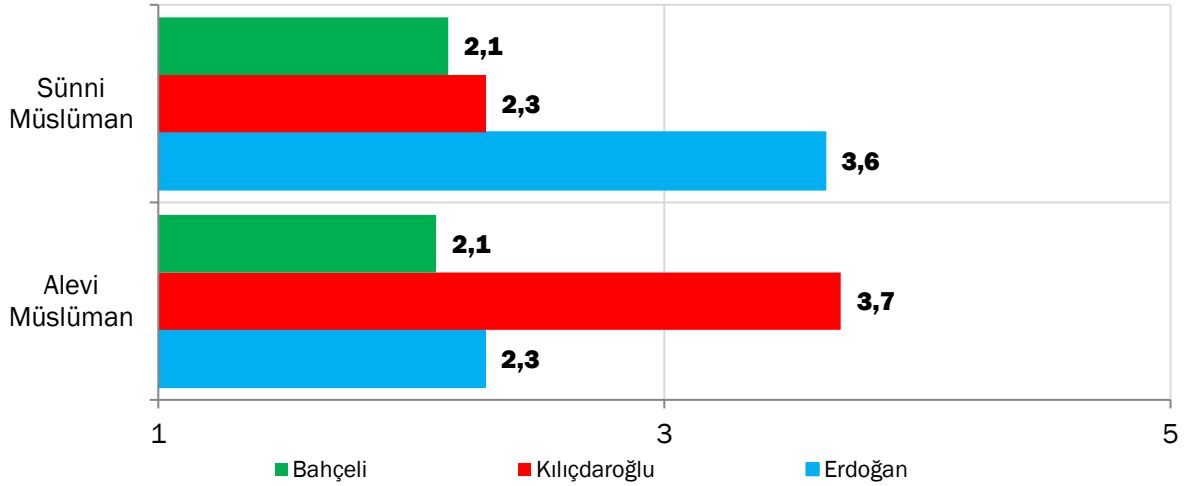

Sünni ve Alevi Müslüman kesimlerin lider değerlendirmelerine baktığımızda belirgin bir ayrım göze çarpmaktadır. Sünni Müslümanlar yüksek puanlarını Erdoğan'a verirken, Alevi Müslümanlar Kılıçdaroğlu'na yüksek puan vermişlerdir. Bahçeli, her iki kesimde de en düşük puan ortalamalarına sahiptir. Aleviler'in Kılıçdaroğlu'nda en yüksek puan

verdikleri özellik “halka yakın” olması olurken, en düşük puanı “sorun çözmek için elini taşın altına koyabilir” olmuştur. Erdoğan’da en yüksek puan verdikleri özellik “hitabeti güçlü” olurken, Erdoğan’a açık farkla en düşük not verdikleri özellikler ise “adil” ve “içten, samimi” olmuştur.

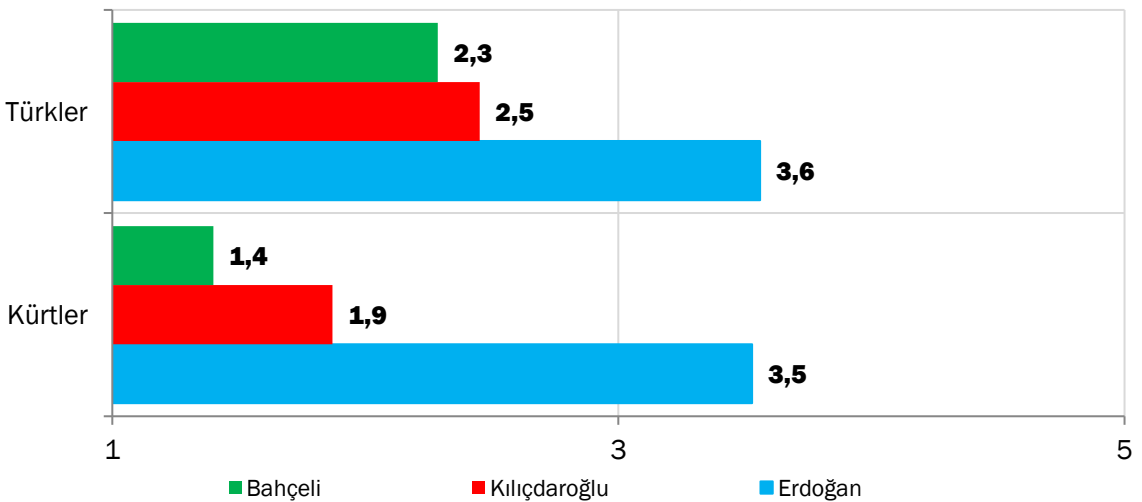
Sünni ve Alevilerin liderleri değerlendirmesi

Etnik köken

Etnik kökenlere göre liderlere verilen puanlara bakıldığında, Erdoğan, Türkler’den ve Kürtler’den en yüksek puanları almış lider olarak görünmektedir. Öte yandan, Bahçeli her iki kesimden de en düşük notları almıştır. Erdoğan, her iki kesimden de en yüksek puanları “hitabeti güçlü” ve “halka yakın” özellikleri üzerinden, en düşük puanları da “adil” özelliğinden almıştır.

Etnik kökene göre liderlerin değerlendirilmesi

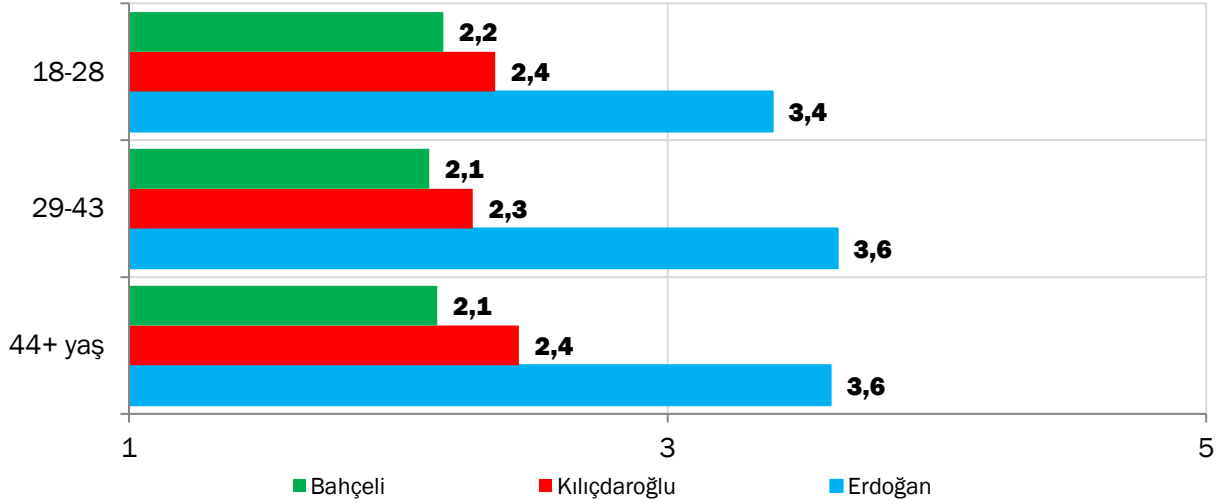

Yaş ve eğitim seviyesi

Bütün yaş gruplarının liderlere verdikleri not ortalamalarına bakıldığında, Erdoğan'ın bütün gruplarda en yüksek ortalamaya sahip olduğunu görüyoruz.

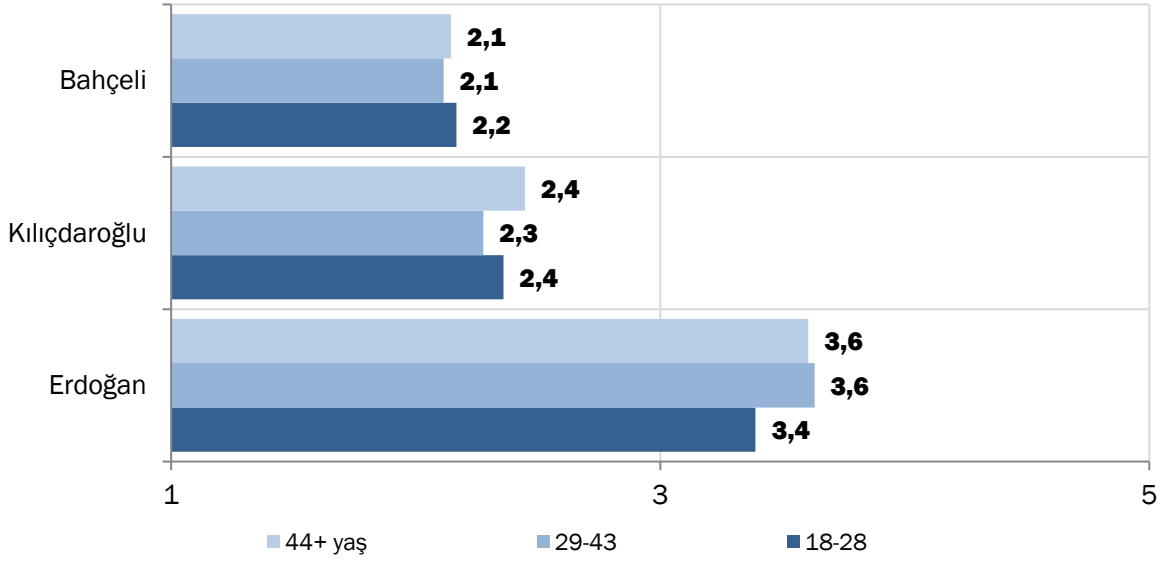
Yaşlara göre liderlerin değerlendirilmesi

Bütün liderlerin puanlarının yaş gruplarına göre dağılımı ayrı ayrı incelendiğinde, 3 liderin de bütün yaş gruplarından hemen hemen benzer oranlarda puanlar aldıkları gözükmemektedir. Ancak, aşağıdaki grafikte de görüldüğü gibi, Kılıçdaroğlu az bir farkla 44 yaş üstü gruptan diğer yaş gruplarından aldığından daha yüksek puan alırken, Erdoğan 18-28 yaş grubundan daha az puan almıştır.

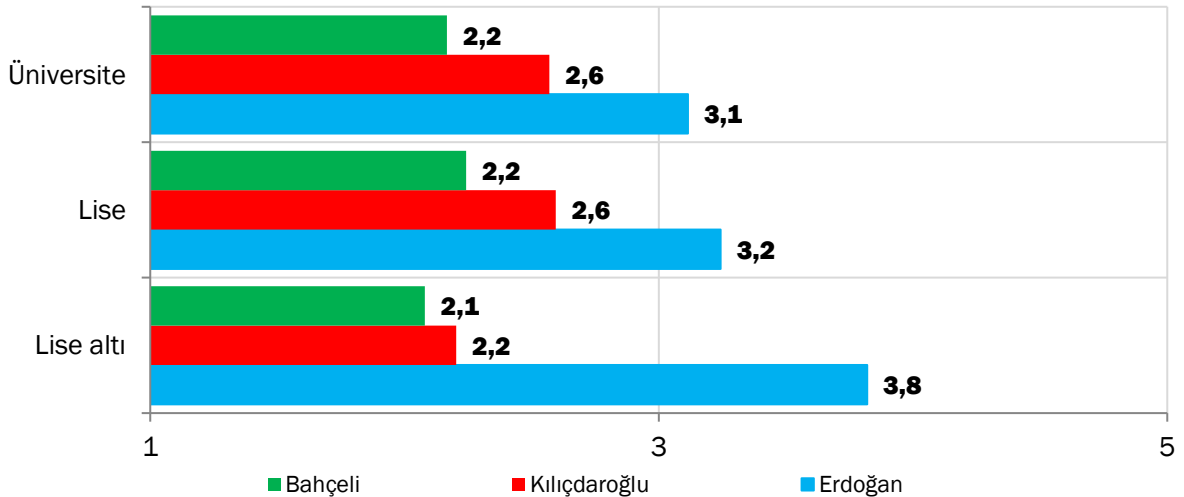

Liderlerin puanlarının yaş gruplarına göre dağılımı

Eğitim seviyesine göre liderlerin değerlendirilmesine genel olarak baktığımızda da benzer şekilde, Erdoğan'ın bütün gruplardan en yüksek puanları aldığını görüyoruz. Puanların eğitim kategorisine göre dağılımını incelediğimizde, Erdoğan'ın en yüksek ortalamayı "lise altı" gruptan aldığını, en düşük ortalamayı da "üniversite/yüksek lisans" grubundan aldığını görüyoruz. Kılıçdaroğlu ve Bahçeli, en yüksek not ortalamalarını "lise" ve "üniversite/yüksek lisans" gruplarından almışlardır. Bu verilerden yola çıkarak, eğitim seviyesi azaldıkça Erdoğan'ın puanları yükselmektedir diyebiliriz.

Eğitim durumuna göre liderlerin değerlendirilmesi

Hem yaş hem de eğitim gruplarının puanlarının özelliklere göre dağılımına bakıldığında Erdoğan'ın "hitabeti güçlü" özelliği ile bütün gruplardan en yüksek puanları aldığını görmekteyiz.

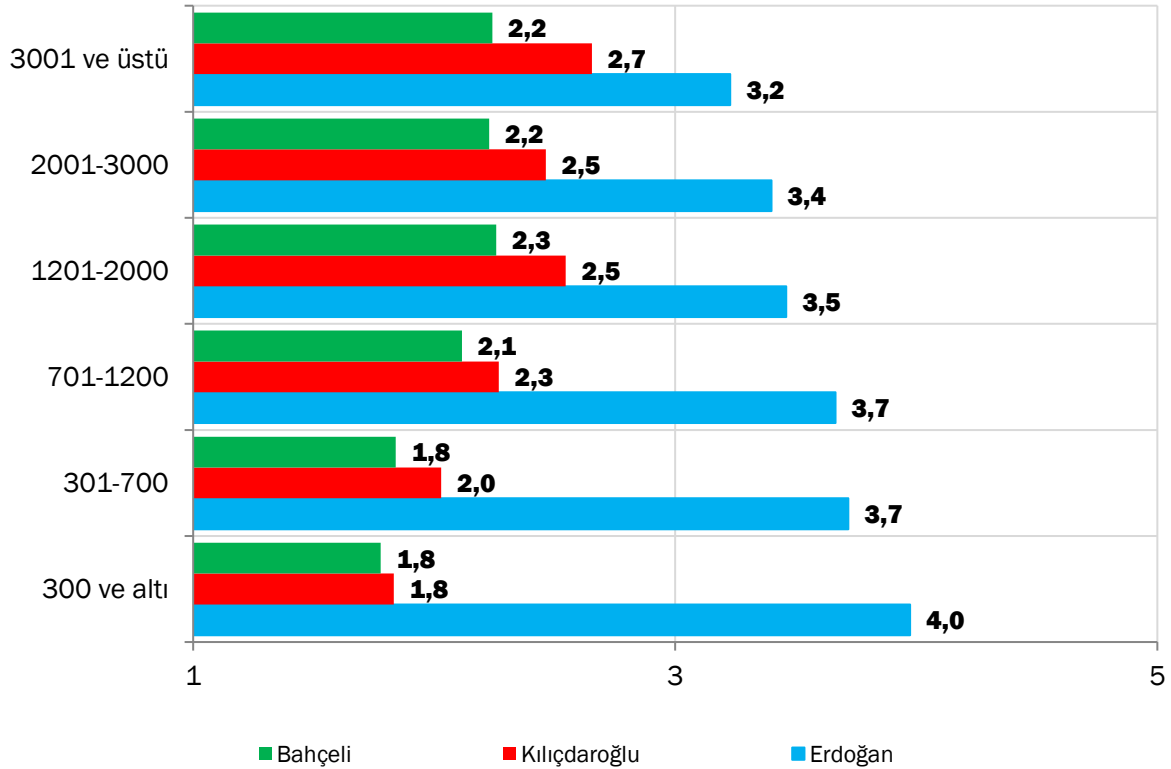

Gelir durumu, konut tipi ve yerleşim bölgesi

Gelir durumuna, içinde yaşanılan konut tipine ve yaşanılan yerleşim bölgesine göre liderlerin değerlendirilmesine baktığımızda da Erdoğan'ın bütün gruplarda ve kategorilerde en başarılı lider olarak öne çıktığını görmekteyiz.

Gelir durumlarını incelediğimizde, hane geliri arttıkça Kılıçdaroğlu'nun puanlarının arttığı, Erdoğan'ın puanlarının azaldığı görülmektedir. Erdoğan en yüksek ortalamayı en düşük gelir grubundan almış olup, Kılıçdaroğlu ise en yüksek gelir grubundan almıştır. Bahçeli için de, kısmen, gelir arttıkça puanlarının arttığını söyleyebiliriz, ancak, Bahçeli en yüksek puan ortalamasını, çok az bir farkla, aylık 1201-2000 hane geliri olan gruptan almıştır.

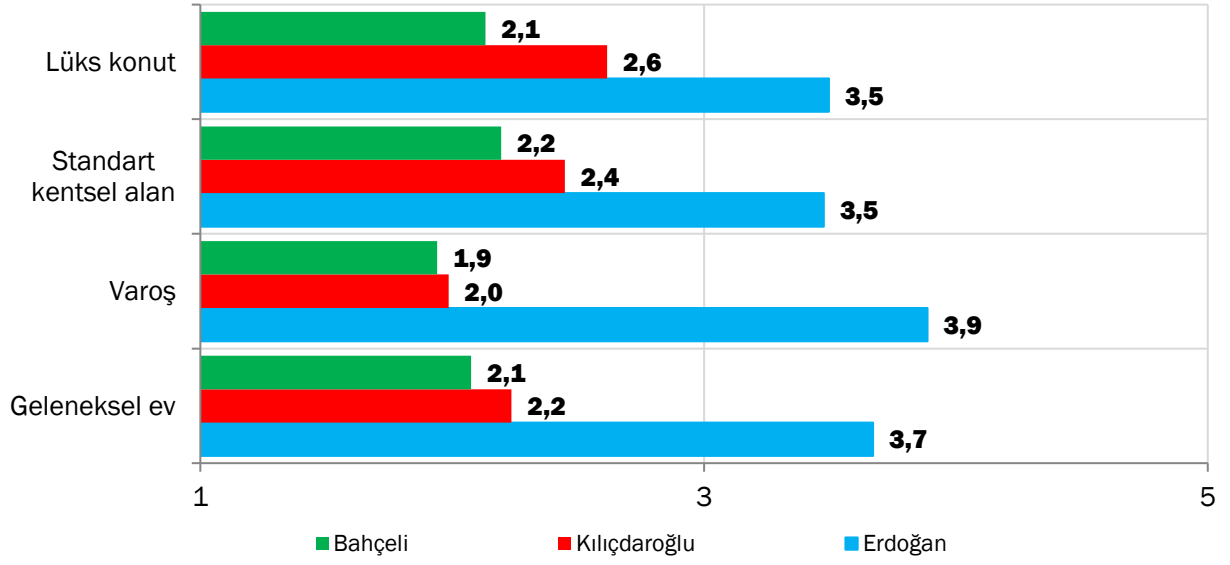
Gelir durumuna göre liderlerin değerlendirilmesi

Yerleşim bölgelerine bakıldığında, Kılıçdaroğlu'nun metropolde yaşayan gruptan en yüksek ortalamayı elde ettiği görülürken, Erdoğan'ın en yüksek puanları kırsal ve kentten gelmiştir. Yaşanılan konutun tipine göre incelediğimizde, Erdoğan en yüksek ortalamayı "varoş"larda, Kılıçdaroğlu "lüks konut"larda, Bahçeli de "standart kentsel alan" olarak adlandırdığımız alanlarda yaşayan gruplardan almıştır. Buna karşılık, Erdoğan en düşük ortalamayı "lüks konut"lardan, Kılıçdaroğlu ve Bahçeli ise "varoş"lardan elde etmiştir.

Konut tipine göre liderlerin değerlendirilmesi

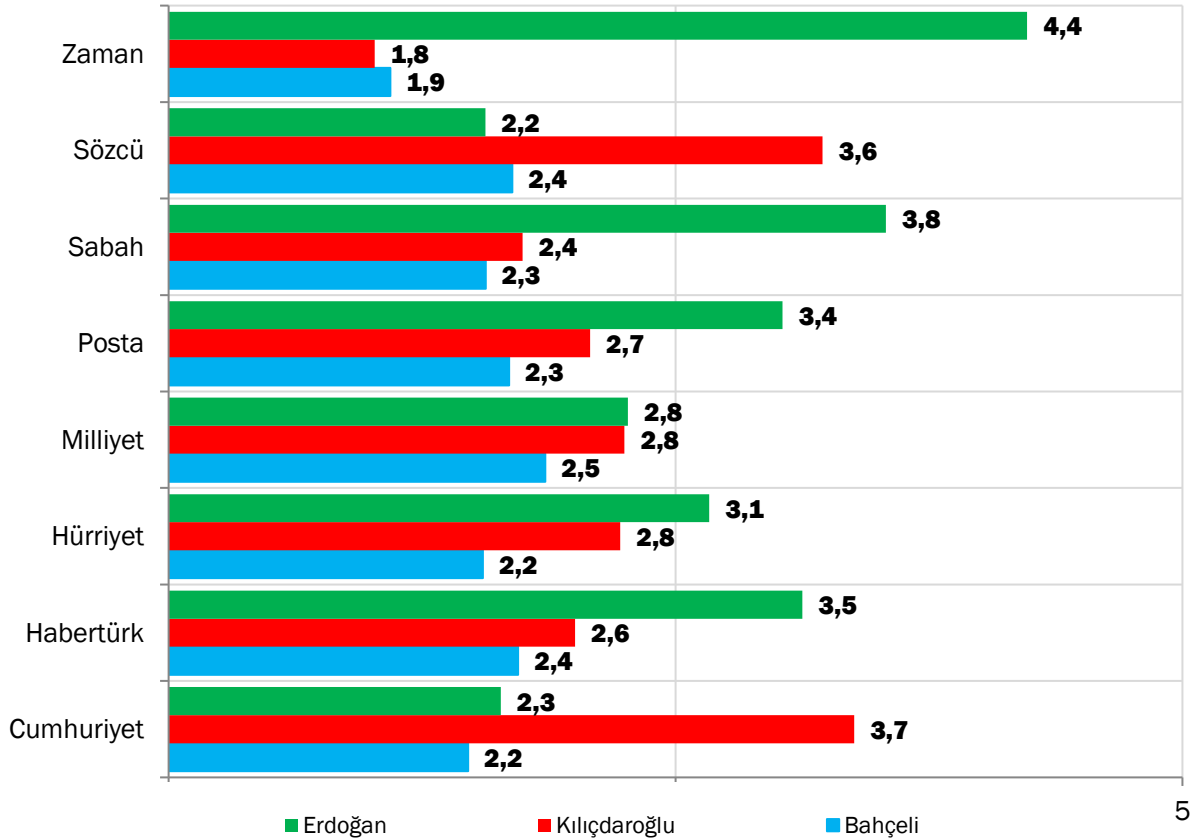

Medya tercihi

Kişilerin haberleri izlemek için takip ettikleri TV kanalı ve gazete tercihleri, liderlere verdikleri puanlar ile yakın ilişki içerisindedir.

Aşağıdaki grafikten de anlaşılacağı gibi, Zaman, Sabah okurları ve gazete okumayanlar Erdoğan'a açık ara en yüksek puanları vermiş kişilerdir. Öte yandan, Cumhuriyet ve Sözcü okurları da en yüksek puanları Kılıçdaroğlu'na vermiştir. Bahçeli'nin en yüksek puan ortalaması da Milliyet okurlarından tarafında verilmiştir. Bahçeli ve Kılıçdaroğlu en düşük puanları Zaman okurlarından alırken, Erdoğan en düşük puanları Cumhuriyet ve Sözcü okurlarından almıştır.

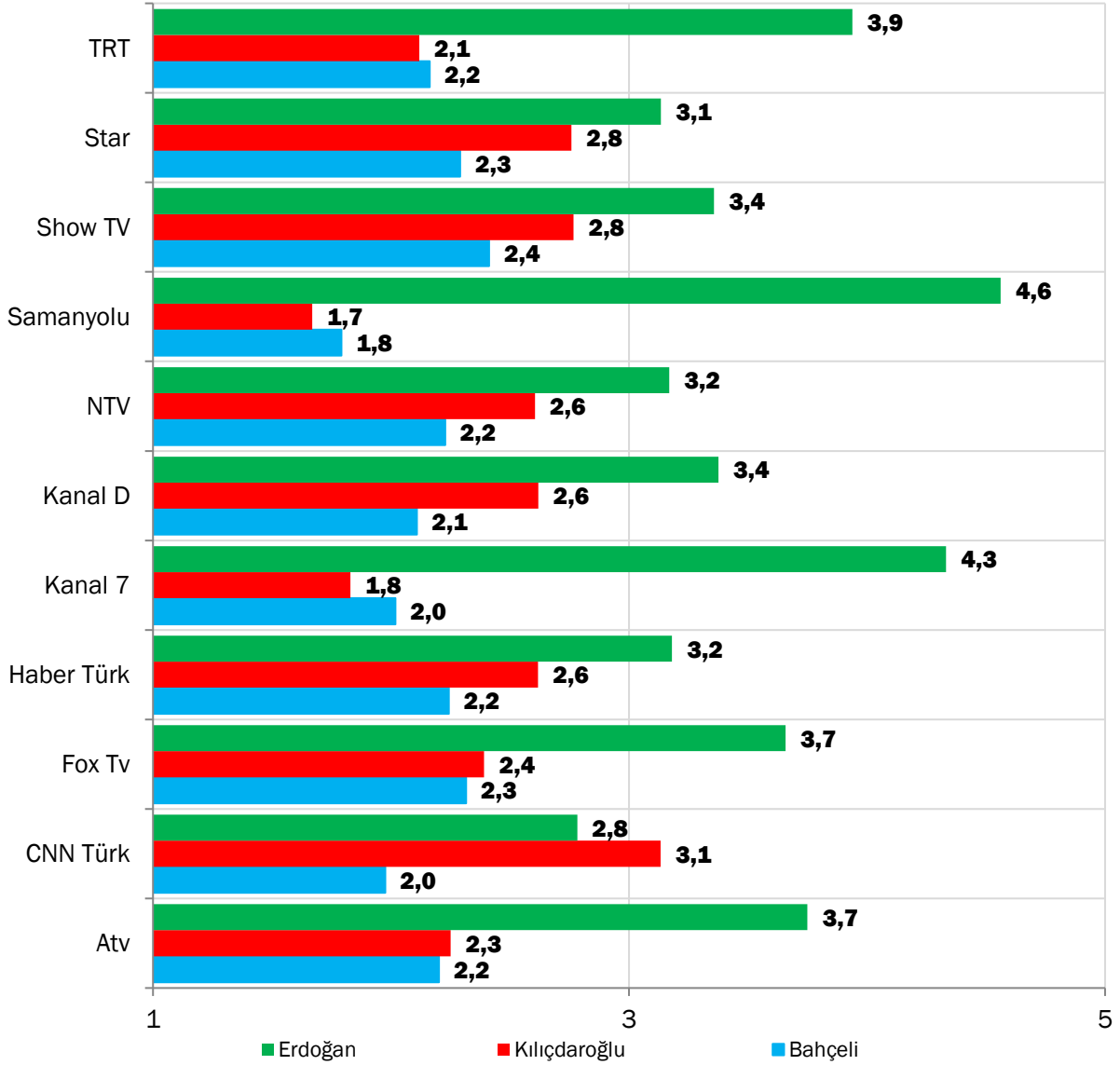
Gazete tercihinə göre liderlerin değerlendirilmesi

Görüşülen kişilerin haber kanalı tercihleri ve liderleri değerlendirmeleri ilişkisine baktığımızda, Samanyolu, Kanal 7, TRT ve ATV izleyicilerinin Erdoğan'a en yüksek puanları verirken, Erdoğan en düşük ortalamayı CNN Türk izleyicisinden almıştır. Öte yandan, Kılıçdaroğlu en yüksek puanları CNN Türk izleyicisinden alırken, en düşük puanları Samanyolu ve Kanal 7 izleyicisinden almıştır. Bahçeli ise en yüksek puanları Show TV izleyicisinden, en düşük puanları da Samanyolu izleyicisinden almıştır.

Haber kanalı tercihinine göre liderlerin değerlendirilmesi

Haber kanalı ve gazete tercihlerinin Türkiye toplumundaki kutuplaşmanın en belirgin olarak ortaya çıktığı alanlardan ikisi olarak göstermek mümkündür. Bu verilerden yola çıkarak söyleyebiliriz ki, insanların lider tercihleri ile haber kaynakları tercihleri arasında çok belirgin ve yakın bir ilişki olduğu göze çarpmaktadır.

3. ARAŞTIRMANIN KÜNYESİ

3.1. Araştırmanın Genel Tanımı

Bu raporun dayanağı olan araştırma, KONDA Barometresi aboneleri için, KONDA Araştırma ve Danışmanlık Ltd. Şti. tarafından gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın saha çalışması 9-10 Mart 2013 tarihlerinde gerçekleştirilmiştir. Bu rapor, Türkiye'deki 18 yaş üstü yetişkin nüfusun, saha çalışmasının yapıldığı günlerdeki siyasal eğilimlerini, tercihleri ve profillerini yansıtmaktadır.

Araştırma, Türkiye'nin 18 yaş üstü yetişkin nüfusunu temsil edecek deneklerin tercihlerindeki eğilim ve değişimleri belirlemek ve izlemek için tasarlanmış ve uygulanmıştır.

Araştırmanın bulgularının hata payı, yüzde 95 güven aralığında +/- 2, yüzde 99 güven aralığında yüzde +/- 2,6'dır.

3.2. Örneklem

Örneklem, ADNKS (Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi) verilerine dayalı mahalle ve köylerin nüfus büyüklükleri ve eğitim seviyeleri verileri ile 12 Haziran 2011 genel seçimlerinin mahalle ve köy sonuçları katmanlandırılarak hazırlanmıştır.

Yerleşim yerleri önce kırsal/kent/metropol olarak ayrıştırılmış ve 12 bölge esas alınarak örneklem tespit edilmiştir.

Araştırma kapsamında 30 ilin merkez dâhil 98 ilçesine bağlı 150 mahalle ve köyünde 2669 kişiyle yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Gidilen il	30
Gidilen ilçe	98
Gidilen mahalle/köy	150
Görüşülen denek	2669

Her bir mahallede gerçekleştirilen 18 anket için yaş ve cinsiyet kotası uygulanmıştır.

Yaş grubu	Kadın	Erkek
18-28 yaş	3 denek	3 denek
29-44 yaş	3 denek	3 denek
44 yaş ve üstü	3 denek	3 denek

	Düzyey 1 (12 bölge)	Gidilen iller
1	İstanbul	İstanbul
2	Batı Marmara	Balıkesir, Tekirdağ, Edirne
3	Ege	İzmir, Denizli, Uşak
4	Doğu Marmara	Bursa, Eskişehir, Kocaeli
5	Batı Anadolu	Ankara, Konya
6	Akdeniz	Antalya, Adana, Hatay, Mersin
7	Orta Anadolu	Kayseri, Sivas,
8	Batı Karadeniz	Samsun, Bartın, Tokat
9	Doğu Karadeniz	Trabzon, Giresun
10	Kuzeydoğu Anadolu	Kars
11	Ortadoğu Anadolu	Malatya, Van
12	Güneydoğu Anadolu	Gaziantep, Şanlıurfa, Diyarbakır

Görüşülen deneklerin bölgelere ve yerleşim yerleri türüne göre dağılımı aşağıdaki tablodadır.

	Anketin yapıldığı bölge	Kır	Kent	Metropol	Toplam
1	İstanbul			19,0	19,0
2	Batı Marmara	2,0	3,4		5,4
3	Ege	3,7	5,9	5,4	14,9
4	Doğu Marmara	1,3	2,7	5,4	9,4
5	Batı Anadolu	0,7		10,2	10,9
6	Akdeniz	3,3	2,7	6,0	12,0
7	Orta Anadolu	1,3	2,0	1,4	4,8
8	Batı Karadeniz	2,7	3,4		6,1
9	Doğu Karadeniz	1,3	2,0		3,4
10	Kuzeydoğu Anadolu	1,4			1,4
11	Ortadoğu Anadolu	1,3	2,0		3,4
12	Güneydoğu Anadolu	2,1	3,4	4,0	9,5
	Türkiye	21,3	27,4	51,3	100,0

4. TÜM CEVAP DAĞILIMLARI

4.1. Deneklerin Profili

Cinsiyet	Yüzde
Kadın	48,7
Erkek	51,3
Toplam	100,0

Yaş	Yüzde
18 - 28 yaş	25,6
29 - 43 yaş	36,2
44+ yaş	38,2
Toplam	100,0

Eğitim durumu	Yüzde
Okuryazar değil	5,4
Diplomasız okur	2,4
İlkokul mezunu	36,8
Ortaokul mezunu	14,4
Lise mezunu	26,8
Üniversite mezunu	12,9
Yüksek lisans / Doktora	1,3
Toplam	100,0

Baba eğitim durumu	Yüzde
Okuryazar değil	15,4
Diplomasız okur	6,6
İlkokul mezunu	54,7
Ortaokul mezunu	8,6
Lise mezunu	10,3
Üniversite mezunu	4,2
Yüksek lisans / Doktora	,2
Toplam	100,0

Aylık hane geliri	Yüzde
300 TL ve altı	3,8
301 - 700 TL	9,8
701 - 1200 TL	37,2
1201 - 2000 TL	30,7
2001 - 3000 TL	11,0
3001 TL ve üstü	7,5
Toplam	100,0

Hane kişi sayısı	Yüzde
1 - 2 kişi	14,8
3 - 5 kişi	63,2
6 - 8 kişi	14,8
9+ kişi	7,3
Toplam	100,0

Örtünme durumu	Yüzde
Örtmüyor	28,7
Başörtüsü	49,7
Türban	8,1
Çarşaf, peçe	,3
Bekâr erkek	13,2
Toplam	100,0

Etnik köken	Yüzde
Türk	79,5
Kürt	13,6
Zaza	1,7
Arap	2,6
Diğer	2,6
Toplam	100,0

Din/Mezhep	Yüzde
Sünni Müslüman	94,2
Alevi Müslüman	4,4
Diğer	1,4
Toplam	100,0

Dindarlık	Yüzde
İnançsız	1,8
İnançlı	23,2
Dindar	62,9
Sofu	12,1
Toplam	100,0

Hayat tarzı kümesi	Yüzde
Modern	27,1
Geleneksel muhafazakâr	45,4
Dindar muhafazakâr	27,5
Toplam	100,0

Çalışma durumu	Yüzde
Devlet memuru	5,5
Özel sektör	6,2
İşçi	11,5
Küçük esnaf	6,4
Sanayici / İşadamı	,2
Serbest meslek	1,8
Çiftçi, ziraatçi, hayvancı	4,5
Çalışıyor, diğer	3,6
Emekli	13,6
Ev kadını	33,6
Öğrenci	8,1
İşsiz, iş arıyor	3,6
Çalışamaz halde	1,2
Toplam	100,0

Haberleri seyretmek için en fazla hangi TV kanalını tercih ediyorsunuz?	Yüzde
Kanal D	21,5
ATV	12,7
TRT	12,1
Samanyolu	8,6
Fox TV	8,4
Show TV	7,1
NTV	5,1
Star	6,0
Kanal 7	4,5
Haber Türk	2,7
CNN Türk	1,5
Ulusal	1,1
Roj TV	,2
TRT 6 (Şeş)	,3
Yerel Kanallar	,6
Diğer kanallar	7,4
Toplam	100,0

Gazete tercihi	Yüzde
Cumhuriyet	2,4
Habertürk	4,3
Hürriyet	10,7
Milliyet	5,7
Posta	14,9
Radikal	,9
Sabah	7,9
Sözcü	4,8
Zaman	13,9
Diğer gazeteler	18,7
Okumuyor	15,8
Toplam	100,0

Doğum yeri	Yüzde
İstanbul	7,0
Batı Marmara	3,6
Ege	13,5
Doğu Marmara	6,4
Batı Anadolu	7,6
Akdeniz	10,3
Orta Anadolu	8,4
Batı Karadeniz	9,7
Doğu Karadeniz	6,9
Kuzeydoğu Anadolu	4,9
Ortadoğu Anadolu	7,2
Güneydoğu Anadolu	12,2
Yurtdışı	2,0
Toplam	100,0

Baba doğum yeri	Yüzde
İstanbul	2,4
Batı Marmara	3,7
Ege	13,2
Doğu Marmara	5,7
Batı Anadolu	6,9
Akdeniz	9,1
Orta Anadolu	9,2
Batı Karadeniz	10,8
Doğu Karadeniz	8,4
Kuzeydoğu Anadolu	6,1
Ortadoğu Anadolu	8,3
Güneydoğu Anadolu	13,1
Yurtdışı	3,0
Toplam	100,0

Anketin yapıldığı bölge	Yüzde
İstanbul	19,0
Batı Marmara	5,4
Ege	14,9
Doğu Marmara	9,4
Batı Anadolu	10,9
Akdeniz	12,0
Orta Anadolu	4,8
Batı Karadeniz	6,1
Doğu Karadeniz	3,4
Kuzeydoğu Anadolu	1,4
Ortadoğu Anadolu	3,4
Güneydoğu Anadolu	9,5
Toplam	100,0

Yerleşim kodu	Yüzde
Kır	21,3
Kent	27,4
Metropol	51,3
Toplam	100,0

Oturulan evin tipi	Yüzde
Geleneksel ev	33,8
Varoş	6,2
Standart kentsel alan	55,7
Lüks konut	4,3
Toplam	100,0

Otomobil sahipliği	Yüzde
Var	40,4
Yok	59,6
Toplam	100,0

4.2. Liderlik

Sorunları doğru anlamak	Yüzde
Hiç önemli değil	,1
Önemli değil	,8
Fark etmez	3,2
Önemli	46,1
Çok önemli	49,9
Toplam	100,0

Sorun çözmede yetenekli olmak	Yüzde
Hiç önemli değil	,1
Önemli değil	,6
Fark etmez	2,3
Önemli	45,7
Çok önemli	51,4
Toplam	100,0

Gelecekle ilgili bir hayale, düşünceye, plana sahip olmak	Yüzde
Hiç önemli değil	,2
Önemli değil	1,8
Fark etmez	6,1
Önemli	44,9
Çok önemli	46,9
Toplam	100,0

İnsanlara ilham verebilmek	Yüzde
Hiç önemli değil	,2
Önemli değil	2,6
Fark etmez	10,8
Önemli	47,9
Çok önemli	38,4
Toplam	100,0

Hitabetinin güçlü olması, insanları ikna edebilmesi	Yüzde
Hiç önemli değil	,3
Önemli değil	1,3
Fark etmez	4,7
Önemli	40,8
Çok önemli	52,9
Toplam	100,0

Eşitlik, adalet gibi değerleri benimsemiş olmak	Yüzde
Hiç önemli değil	,3
Önemli değil	,6
Fark etmez	2,7
Önemli	36,2
Çok önemli	60,2
Toplam	100,0

Liderlik ettiği insanlarla içli dışlı olmak, erişilebilir bir lider olmak	Yüzde
Hiç önemli değil	,6
Önemli değil	2,6
Fark etmez	6,8
Önemli	42,8
Çok önemli	47,3
Toplam	100,0

Liderlik ettiği insanların taleplerini dikkate almak	Yüzde
Hiç önemli değil	,2
Önemli değil	,7

Fark etmez	2,6
Önemli	41,4
Çok önemli	55,0
Toplam	100,0

Sorun çözmek için elini taşın altına koyabilmek	Yüzde
Hiç önemli değil	,2
Önemli değil	,5
Fark etmez	2,0
Önemli	39,3
Çok önemli	58,1
Toplam	100,0

Farklı fikirlere açık olmak	Yüzde
Hiç önemli değil	,2
Önemli değil	,6
Fark etmez	4,0
Önemli	44,0
Çok önemli	51,3
Toplam	100,0

4.2.1. Liderlerin Özellikleri

	Erdoğan	Kılıçdaroğlu	Bahçeli
Ülke sorunlarına hakim	3,57	2,27	2,16
Sorun çözmede yetenekli	3,59	2,18	2,02
Türkiye için vizyona sahip	3,66	2,30	2,15
Hitabeti güçlü	4,06	2,24	1,99
Halka yakın	3,66	2,54	2,18
Eşitlik, adalet gibi değerleri benimsemiş	3,43	2,46	2,25
Halkın taleplerini dikkate alıyor	3,46	2,42	2,16
Elini taşın altına koyabilir	3,54	2,31	2,10
Farklı fikirlere açık	3,43	2,49	2,06
Adil	3,35	2,42	2,25
İçten, samimi	3,38	2,37	2,21
Ülke sorunlarına hakim	3,57	2,27	2,16
Ortalama not	3,56	2,36	2,14

Yıldızposta Caddesi
Çiğdem Apt. No:11 D:6
Esentepe - Şişli / İstanbul
Tel: 212 275 17 66
Faks: 212 275 17 68

www.konda.com.tr
<http://twitter.com/kondaarastirma>